

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 10

Oktober

1942.

Pris 50 öre

STOCKHOLM

Handöls täljstenskaminer

Handöls Nya Täljstens- och Vattenkrafts A.-B.

BIRGER JARLSGATAN 33, Stockholm
Telefoner: 11 01 80 - 21 08 09 - 20 58 53

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa.

Sedan Ni fyllt 40 år är det för sent!

ÖSTRA SVERIGES

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Drottninggatan 17 — STOCKHOLM
Tel. 11 87 54

BREVPAPPER och TOILETTARTIKLAR
i parti

FIRMA EMIL BLOMQVIST
Bredgränd 2 — STOCKHOLM

I F A

ETT NAMN ATT MINNAS

då det gäller porträtt- och interiörfotografering, förstoringar m. m.
DROTTNINGGATAN 114, STOCKHOLM
Tel. 30 19 82. Vard. 9-6, sönd. eft. överensk.

Vart Ni går i världen

så blir vandringen lätt i **SKODON** av
KEMBELS HANDMETOD
Butik: Drottninggatan 65

Gott dricksvatten

erhåller Ni säkrast genom brunnsborrning. Vi utföra borrningar efter vatten i såväl berg- som jordlager. Låt oss lämna förslag på ordnandet av Eder vattenfråga.

SVENSKA

DIAMANTBERGBORRNING A.-B.

Kungsgat. 44 STOCKHOLM Tel. 23 33 80

ALINGSÅS

KONFEKTIONS A.-B. GRIPENS
KVALITETSKLÄDER

ALINGSÅS

— Landets förnämsta fabrikat —

Telefon 443 ALINGSÅS

ARBOGA

A.-B. Arbogamagasinet

Tel. Arboga 20, 212

Specialitet:

Elektriskt direktdrivna småmaskiner.

ARBOGA

ELEFANTEN

för tvätten av bomull och ylle och linne, för rengöring ute och rengöring inne, tag tvålarnas tvål, som är tvålen Elefanten, valuta Du får för den billiga slanten.
Tillverkare:

Tekn. Fabr. Örnen — Arboga

Ett gott kaffebröd
samt ett smakligt matbröd

finner Ni hos

SÖDRA BAGERIET
Telefon 190

TRÄVAROR

hyvlade och ohyvlade av alla dimensioner.
Furu-Plywood, Takpapp, Torr Ved av alla kvalitéer — såväl hel som sågad.

Billigaste priser.

Arboga Trävaruaffär

(ÅLUND & C:o) - Tel. 441 och 341

BODEN

Efter att ha sett en god **FILM** på
ROYAL-BIOGRAFEN

drick en kopp gott **KAFFE** på

WALLSTRÖMS CAFÉ

Tel. 20 74 BODEN Tel. 20 74

BJÖRKBOMS

FINBAGERI och CAFÉ

Kungsgat. 10 Boden Tel. 598

Rymliga och trevliga lokaler

Beställningar emottagas

Begravningar arrangeras

Hedenbrons Kafé

rekommenderas vid utflykter och promenader

Gott kaffe. - Hembakat bröd.

Telefon 2357 — BODEN

BORLÄNGE

EKIPERA

hos

Gerhard Söderberg

BORLÄNGE

BORAS

Borås Elektriska Affär

Österlånggatan 21 — Telefon 109 38

FÖRSÄLJER ALLT INOM BRANSCHEN

UTFÖR ALLT INOM BRANSCHEN

EKSJÖ

GRAND KAFÉ & KONDITORI

Innehavare: A. NILSSON

Erkänt gott kaffe och bröd.

Humana priser.

Norra Storgatan 46, Eksjö - Tel. 264.

ENKÖPING

J. NYBERG & C:o
ENKÖPING

SPANNMÅL, GRÄSFRÖ, UTSÅDEN,
FODER- OCH GÖDNINGSAMNEN

Telefoner 134 och 174

Reparera Edra motorfordon hos oss!

Med erfarna och pålitliga montörer åtaga vi oss reparationer av alla slags bilar, traktorer, motorcyklar och båt-motorer. Smidesarbeten för motorfordon, svetsningsarbeten, omslipning av cylinderlopp, lagring och laddning av batterier m. m. Gengas, kol o. ved. Bärningsvagn.

AUTOCENTRALEN, ENKÖPING.
Tel. 636, 637. Verkmästarens bostad 336.

BETALD ANNONSPLATS

ESKILSTUNA

Bröderna LUNDIN & LINDBERG
METALLVARUFABRIK

Eskilstuna Telefon 13 64

Husgerädsvaror i koppar och aluminium.
Presentartiklar i tenn.

MODELLFABRIKEN
G. N. SKÖLD — Kungsgatan 61.

TELEFON 20 70 BOSTADEN 32 70

ESKILSTUNA

Tillverkar alla slag av gjutmodeller

Göteborgsmagasinet

ESKILSTUNA

Kungsgatan 6 Telefon 969

REKOMMENDERAS!

FALUN

Åkeri & Lastbilscentralen

i Falun sammanslagna åkerier

REKOMMENDERAS

Tel. 30 41, 30 42, 30 43, 30 44

Östlunds Järnhandel

Holmtorget - Falun - Tel. 88, 588

REKOMMENDERAS

STÄMPLAR

och alla slags

TRYCKSAKER

A.-B. Lindarnas Tryckeri, Falun

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

O K T. 1942

Utkommer en
gång i månaden
5:te årgången

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Telefon 41 39 99 Postgiro 15 44 20
Kocksgatan 15, Stockholm

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

DÅLIG EKONOMI

De kampsignaler i striden mot tuberkulosen, som utgått från läkarmötet i Västerås, ha väckt berättigad uppmärksamhet runt om i landet. I början av september startade den första skärmbildsbussen sin färd genom Västerbottens län, där det första experimentet med undersökning av hela befolkningen i ett provinssiäläkdistrikt igångsattes, och det är meningen att denna skall följas av flera stora "tbc-inventeringar" i det tuberkuloshotade Norrland.

Dessa förebyggande åtgärder mot folkfienden tuberkulos måste hälsas med glädje. De förebyggande åtgärderna äro väl så viktiga i antituberkuloskampen som den akutvård av lungsjuka, vilken i vårt land under de sista 25 åren utvecklats till en synnerligen högtstående sjukhus- och sanatorievård. Delvis tack vare de direkta behandlingsmetoder av sjukdomen tuberkulos, vilka under denna tid alltmåra kommit till användning och vilka undan för undan förbättrats, har tuberkulosdödligheten kunnat nedbringas till mindre än 50 procent av den dödlighetssiffra, som registrerades innan sanatorievården utbyggdes i detta land. Till stor del ha dock förbättrade sociala och hygieniska förhållanden bidragit till denna nedgång i tuberkulosdödligheten. De sociala förhållandena ha ett nära samband med den förebyggande tuberkulosvården och framför allt med eftervården, som jämte förebyggande vård och akutvård utgör ett huvudkomplex inom tuberkulosvården.

De lungsjukas eftervårdsfråga är som bekant fortfarande olöst. Det måste därför väcka förvåning och besvikelse bland landets lungsjuka att denna så oerhört viktiga fråga — såvitt det framgått av tidningsreferaten — ej med ett ord berördes vid läkarmötet i Västerås, särskilt som eftervårdsproblemet under rådande kristid ytterligare aktualiserats. Tuberkulosuppåsprandet genom calmettevaccinering och skärmbildsundersökningar, den dyrbara sanatorievården, ofta för-

enad med kostsamma kirurgiska ingrepp bli mer eller mindre slag i tomma luften så länge en effektiv tuberkuloseftervård saknas. Det är gott och väl att man upptäcker de nya tuberkulosfallen och remitterar de vårdbehövande till sjukhus, att man isolerar smittokällorna, men härigenom och genom den ökade tuberkulosfrekvens, som redan under innevarande kris konstaterats, komma också så småningom konvalescenternas antal att ökas och frågan om, var och hur dessa skola placeras så att risken för återfall i sjukdomen i största möjliga mån reduceras blir allt svårare att lösa. Våra sanatorier äro redan fyllda och vid Västeråsmötet framhölls också nödvändigheten att utöka vårdplatserna genom byggandet av baracker vid tuberkulosjukhusen.

Svårigheten att placera nya fall vid våra sanatorier framgår av att många sanatorieläkare i landet omvittnat att de måste på sanatorierna behålla många lungsjuka konvalescenter, vilka ej äro i behov av sanatorievård men som inte heller kunna utskrivas då de inte ha någonstans att ta' vägen. *Konvalescenthem* saknas nämligen överallt i landsorten. Den enda möjlighet som står den hemlöse konvalescenten till buds efter utskrivningen från sanatoriet är där ålderdomshemmet, en i sanning tung lott för en ung man eller kvinna som redan drabbats av ett oblikt öde i form av en svår sjukdom. Är vederbörande emellertid bacillförande vägrar ofta t. o. m. "fattighuset" att öppna sina portar för honom eller henne.

Docenten Alf Westergren har i en artikel i Sv. Läkartidningen, vilken återgives i detta nummer, framhållit nödvändigheten av att våra tuberkulossjukhus i högre grad än hittills få karaktären av akutsjukhus. "Våra hittills rådande principer för anstaltsvård vid lungtuberkulos måste", säger doc. Westergren, "hastigt och radikalt förändras, om icke ett hårresande behov av sjukhusplatser skall befinnas föreligga. Som

KO UR pressen

De partiellt arbetsföras problem

är en fråga som på tal om arbetskraftens tillvaratagande bör uppmärksammas, framhåller **L u n d s D a g b l a d**.

Mycket har ju gjorts för denna kategori människor, men fråga är om inte åtskilligt mer skulle kunna göras, varigenom dels landets näringsliv skulle kunna tillföras fler arbetande händer och dels förhållandena för berörda personer förbättras. Som utgångspunkt för allt resonemang i dessa angelägenheter bör man utan vidare kunna fastslå, att arbetslinjen är vida att förredraga framför understödslinjen. För den principen tala både finansiella och sociala skäl. Den stora svårigheten är emellertid, hur denna princip skall kunna tillämpas ute i det praktiska livet. En partiellt arbetsför har givetvis inte de möjligheter att stå sig i konkurrensen som den helt arbetsföra, och det är också förklarligt, att arbetsgivare och arbetsledare vid anställningen föredraga arbetare utan lyten. Men det kan dock inte bestridas, att det finns många arbetsområden, där den med något lyte behäftade kan utföra en väl så god prestation som den mera lyckligt lottade kamraten. Att få någon rätsida på de svårigheter, som sammanhånga med dessa arbetsfördelningsproblem, bör vara en behjärtansvärd uppgift för de allmänna organ, som ha att syssla härmed. En förutsättning för skapande av större arbetsmöjligheter vid industrien åt de partiellt arbetsföra är emellertid, att utbildningsfrågan ordnas. Den saken går inte att komma ifrån.

Kravet på en lösning av denna fråga är så mycket mer angeläget, som någon yrkesutbildning inte kan erhållas för de här avsedda kategorierna.

Det räcker inte med tbc-undersökningar

när det gäller kampen mot tuberkulosen, de förebyggande åtgärderna måste kompletteras med eftervårdande, påpekar Örebro-Kuriren på tal om den nya tbc-kampanjen. Tidningen skriver:

Men man får inte förglömma, att i kampen mot tuberkulosen, i kampen för ökad folkhälsa överhuvudtaget, de medicinska åtgärderna måste gå hand i hand med det socialpolitiska arbetet.

flera gånger tidigare anförts ha vi i stort sett haft tillräckligt eller rent av för mycket A-platser här i landet, och detta kan även gälla när massundersökningarnas material kommer — men då blir behovet av andra vårdformer helt enkelt skriande. Det gäller därvid s. k. B-platser av olika slag (konvalescenthem, vårdhem etc.) och vidare en hel del mindre kostsamma sociala åtgärder, t. ex. bostadshus m. m."

Docenten Westergren påpekar också mycket riktigt att det måste för alla parter bli fördelaktigare om vissa patienter beredas inackordering med 5—10 kr. om

De goda resultat, som redan vunnits i antituberkulosarbetet kunna visserligen i stor utsträckning tillskrivas förbättrade medicinska metoder, tillkomsten av nya sanatorier, dispensärernas uppsårande och förebyggande arbete, men därtill måste man ta hänsyn till den påtagliga förbättringen av de breda lagrens sociala förhållanden, framför allt när det gäller bostadskulturen.

Vi befinna oss i kristider, folkhälsan är utsatt för ökade risker och det har redan visat sig att tbc-dödligheten är på uppåtgående. Det är därför desto mera välmotiverat att söka mota Olle i grind.

Framför allt gäller det att inte lämna de utskrivna sanatoriepatienterna åt sitt öde. Det vore blott halvgjort arbete, om ens det. Krisförhållandena ha försatt dem i ett prekärt läge. De allra flesta, som skrivs ut från sanatorierna, måste räknas som icke arbetsföra under minst ett halvår framåt, om inte ännu längre, och det är därför för många av dem en pålagsam nödvändighet att söka samhällets stöd. Det vore felaktigt, att på dessa nödtvungna arbetslösa tillämpa rena fattigvårdssynpunkter. En vädjan till våra socialvårdsmyndigheter att här visa största humanitära hänsyn är därför motiverad.

En liknande vädjan bör likaså riktas till livsmedelsmyndigheterna och deras underlydande nämnder. Det är nog så sant, att personer med aktiv tuberkulos på läkarintyg kunna erhålla vissa extraförmåner, men fråga är om inte marginalen här ändå har satts alltför strängt. Det må sägas att vår livsmedelsförsörjning inte tillåter några frikostigare avvikelser från den redan rätt magra genomsnittstilldelningen, men lika sant är att en snäv politik härvidlag riskerar medföra konsekvenser i framtiden, som kunna bli dryga nog att betala.

Önskemålet om en social kurator har f. ö. icke förlorat i aktualitet.

A. B. är inne på samma linje:

Givetvis är en möjligast allmän undersökning av befolkningens hälsotillstånd en av grundförutsättningarna för ett lyckosamt bekämpande av tuberkulosen och tuberkulosfaran. Men liksom hela tiden tidigare under kampen mot sjukdomen har

dagen än om de belasta en plats på ett sanatorium med en underhållskostnad av 10—15 kr.

Det är som synes dålig ekonomi att utöka antalet vårdplatser vid sanatorierna utan att samtidigt tillse att konvalescenthem finnas tillgängliga i tillräckligt antal. Det är också dålig ekonomi att utbetala understöd till partiellt arbetsföra lungsjuka, vilka själva insettet högre önska än att genom yrkesutbildning och arbetsberedning sättas i stånd att efter förmåga själva försörja sig — det är mycket dålig ekonomi att längre förhåla lösningen av de lungsjukas eftervårdsfråga.

J. S.—n.

Om anstaltsvård m. m. vid lungtuberkulos

Redan vid Nationalföreningens möte i februari d. å. hade jag tillfälle att uttala min livliga anslutning till det arbete med massundersökningar genom skärmbildsfotografering, som nu igångsatts i allt större omfattning, men också en del påpekan- den från medicinsk-psykologisk-ekonomisk synpunkt (se Nord. Med. 1942, h. 30, s. 2192). Massundersökningar i kombination med Calmettevaccinering ger särdeles tilltalande perspektiv när det gäller ett radikalt tuberkulosbekämpande i stor skala, och min under detta år vidgade erfarenhet beträffande resultaten av massundersökningarna gå i den riktningen att jag i dag måste i lika hög grad förklara mig som entusiastisk anhängare av denna rörelse. Varningar mot ovist nit måste emellertid fortfarande framföras. Fråga är väl om vår kär någonsin blivit ställd inför en uppgift som innebär större fordringar på kunskaper och omdöme än omhändertagandet av massundersökningarnas material. Uppgiften bör i viss mån intressera hela läkarekåren, ty antituberkuloskampanjen kan icke helt och hållet överlämnas till specialister. Sjukhus- och dispensärläkare måste visserligen taga större delen av arbetet och ansvaret, men hos snart sagt varje läkare — praktiker eller ämbetsman — bör förutsättas en viss grad av kunskaper och väl avvägd uppmärksamhet på detta område.

De klart betydelsefulla fynden vid en massundersökning torde i genomsnitt ej överstiga 1 % av det undersökta materialet. Härtill komma sedan de osäkra fallen, och man bör nog räkna med att åtminstone ytterligare 2 %, ibland kanske betydligt fler, komma i gruppen observationsfall. När man nu från en del håll utan närmare differentiering hör talas om "positivt fynd", respektive "tuberkulos", motsvarande ganska höga frekvenssiffror, och sedan man fått beröring med en hel del människor, som efter en massundersökning lagts in på sjukhus, avbrutit arbetet, isolerats från sin familj etc., blir man onekligen en smula betänksam. Kamplusten och pionjärglädjen på detta område får av flera skäl aldrig framträda odämpad. Därigenom underblåses panikstämning och smittskräck, och förtroendet för läkarnes omdöme kan lätt äventyras.

Det gäller vid sovringen av alla de nu upptäckta fallen att tillämpa en mycket långt gående individualisering icke blott från rent medicinska synpunkter utan även, och kanske lika mycket, med hänsyn till sociala och personliga förhållanden. Gentemot den nu i stor omfattning rådande principen: "lung-

man naturligtvis fullt klart för sig att medlen att hindra dess utbredning, och helst så långt möjligt utrota densamma, heta bättre kost- och bostadsförhållanden. Det har också sagts ifrån på läkarhåll, att om inte vad man genom många års ansträngningar vunnit i tuberkuloskampen, särskilt i Norrland, skall förlovas, så måste omvårdnaden i kost- och bostadshänseende bevaras oförminskad, hur vanskligt detta än kan ställa sig under nuvarande försörjningsförhållanden. Särskilt från norrlandsläkare ha behjärtade vädjanden gjorts i denna sak.

I undersökningarnas spår måste följa åtgärder, som säkerställa en tillräcklig näring, särskilt åt barnen, liksom det som sagt gäller att inte förtrötts i strävanden att skapa möjligast gynnsamma bostadsförhållanden.

— Av —

Dacent Alf
Westergren

tuberkulos — sanatorium" bör gälla att dylik vård i regel endast anordnas när indikation till aktiv behandling föreligger eller när den medicinska situationen i ett observationsfall är av särskilt ömtålig natur. Observationsfallen i övrigt skola följas — och härvid erfordras icke sällan täta undersökningar — av kompetenta läkare, framför allt å centraldispensärerna. Detta arbete är så betydelsefullt att centraldispensärernas resurser med avseende på personal och matriell utrustning måste tillgodoses. Om en centraldispensär icke är ansluten till sanatorium eller annan sjukavdelning böra alla sådana anordningar vidtagas, att begreppet väntetid såvitt möjligt bortfaller för fall med sjukhusindikation av nyss antydd natur. För observationsfallen bör patientens arbete avbrytas endast när påtagliga skäl finnes att räkna med en disproportion mellan de upptäckta sjukdomsföreteelserna och arbetet ifråga. Motsvarande princip bör gälla beträffande isolering från familj — med eller utan avbrytande av arbete.

Sjukhusvård eller starkare åtgärder överhuvudtaget enligt principen "för säkerhets skull" — och "ryggen fri" — bör ej få bli dominerande. Ett röntgenutlåtande om "aktivitet" ("sannolik", resp. "ej utesluten") bör ej bli allenastämmande. I flertalet tveksamma fall kan förloppet ofta följas i lugn och ro under längre eller kortare tid, utan sjukhusvård. Vissa under en dylik observationstid observerade, smärre förändringar av röntgenbilden — i den ena eller andra riktningen — tillmätas under stundom alltför stor betydelse. Bland alla övriga synpunkter och undersökningsmetoder på detta område spela ju sänkning, tuberkulinprov och bacillprov f. n. största rollen. Som jag framhållit senast vid Nationalföreningens diskussion får sänkningen icke betraktas som utslagsgivande, och att underlåta röntgen på grund av normal SR (sänkningsreaktion) är givetvis oriktigt. Om emellertid å andra sidan sänkningen underskattas så kan ifrågasättas om icke en dylik inställning i praktiken kan bli lika olycklig. Flertalet tuberkulosläkare torde väl numera vara överens om, att när de olika hjälpmedlen för att bedöma "aktiviteten" (ett i grund och botten ganska oklart begrepp) granskas var för sig, så befinnes SR i stort sett vara den bästa indikatorn.

En enligt min mening betydligt överskattad undersökning är tuberkulinprovet på vuxna personer. Vid detta tillfälle vill jag

HEMMETS JOURNAL

populär, intressant
omväxlande

blott hänvisa till diskussionen i detta ämne vid 12 Nordiska Tuberkulosläkaremötet i Stockholm den 1 november 1941 (publiceras i Nordisk Medicin 1942, h. 37). — Genom Calmette-vaccineringen blir ju de svårbedömda praktiska förhållandena härvidlag än mer komplicerade.

icke mins i samband med massundersökningarna måste djupt beklagas, att det skall vara så svårt att i praktiken med säkerhet avgränsa begreppet "smittsam tuberkulos". — Man bör ej glömma bort att definitionerna i samband med 1939 års tuberkulosförordning egentligen avse en orientering för dispensären. — De största principiella bekymren på detta område vållas ju av de ventrikelpositiva — barn och vuxna. Givetvis finnes fall bland dessa, vilka i praktiken böra betraktas som smittfarliga, men enligt min mening — och om denna mening är jag nog ej ensam — kan man lugnt anse att smittorisken för det stora flertalet inom denna grupp är så ringa, att dessa människor, om de äro under erforderlig kontroll, icke behöva underkastas några särskilda inskränkningar, möjligen med undantag för en del formellt ömtåliga situationer. Isoleringsåtgärder av mer ingripande slag, som nu "för säkerhets skull" ofta företages efter ventrikelsköljning med anledning av ett positivt skärmbildsfynd, äro därför i regel obefogade. Vanligen upphäves isoleringen ganska snart efter sedan de två månaderna förflutit — även om resultatet blivit positivt.

Med nu angivna stränga — eller generösa — principer, särskilt beträffande inläggning å sanatorium eller sjukhus, kommer säkerligen att följa en del erfarenheter, vilka med större eller mindre rätt kunna betecknas som bakslag. Försämringar, vilka verkligen indicera mer behandling än man först planerat, torde väl förr eller senare vara att påräkna i cirka 10 % av observationsfallen. I flertalet dylika fall kan man dock, under förutsättning att nöjaktig observation m. m. genomförts, våga ett påstående att den mindre gynnsamma utvecklingen ej förhindrats, om strängare initiala åtgärder hade vidtagits. Ett skärmbildsfynd utan oroande kliniska tecken år 1942 torde ej hava urdgått en år 1943 inträffad försämring, även om några månaders sanatorievård hade varit anordnad år 1942.

Återhållsamhet med sjukhusvård — och smittsamhetsstäm-
pel — "för säkerhets skull" medför bl. a. att de verkligt vård-
behövande — resp. smittfarliga — fallen desto lättare kunna
omhändertagas. Med de inläggnings- och vårdprinciper, som
nu i allmänhet tillämpas, löper man risk att de verkliga sjuk-
husfallen kunna bli försummade. En ganska måttlig intensifier-
ring av massundersökningarna kan komma att medföra tusen-
tals nyupptäckta fall varje år. Det blir härvid ej blott nödvän-
digt att tillämpa mycket stränga indikationer för inläggning å
sjukhus. Våra hittills rådande principer för anstaltsvård vid
lungtuberkulos måste även hastigt och radikalt förändras, om
finnas föreliggande. Som flera gånger tidigare anförts ha vi i stort
sett haft tillräckligt eller rent av för mycket A-platser här i
landet, och detta kan även gälla när massundersökningarnas
material kommer — men då blir behovet av andra vårdformer
helt enkelt skriande. Det gäller därvid s. k. B-platser av olika
slag (konvalescenthem, vårdhem etc.) och vidare en hel del
mindre kostsamma sociala åtgärder, t. ex. bostadshus m. m.
— I samband härmed bör även kunna gottgöras tidigare för-
summelser beträffande åtgärder när det gäller kroniska fall med
försvårade arbetsförhållanden. — Nybyggnader för tuberkulos-
vården förefaller mig erfordras i mycket mindre omfattning än
man kanske föreställer sig, när man kalkylerar med det nu
plötsligt stegrade vårdbehovet. — Det kan för alla parter bli
fördelaktigare, om vissa patienter beredas inackordering för 5-
10 kr. om dagen än om de belasta en A-plats med en under-
hållskostnad av 10—15 kr.

När det gäller A-platserna räcker det, som nyss framhålls,
ej med återhållsamhet vid inläggning. Vårdtiden måste även
nedbringas. Som exempel på att dylikt kan genomföras även
med mycket ofullständig tillgång på B-platser o. d. tillåter jag
mig nämna några siffror från medicinska tuberkulosavdelningen
vid S:t Görans sjukhus. Medelvårdtiden före år 1934, då jag till-
trädde överläkarebefattningen där, utgjorde 200—175 dagar.
(Liknande siffror lära f. n. gälla för flertalet svenska tuberku-
losvårdanstalter.) Genom en systematiskt kort vårdtid på sjuk-
huset, särskilt för pneumotoraxfall och observationsfall, har den-
na medelvårdtid nu gått ned till c:a 70 dagar under de senaste
åren. (I denna siffra torde fallen från massundersökningar spe-
la relativt ringa roll.) Med någorlunda goda avlastningsmöjlig-
heter (B-platser, etc.) skulle medelvårdtiden på avdelningen
utan svårighet kunna nedbringas till 50 dagar, och jag vågar
beteckna tuberkulosvårdens organisation inom ett sjukvårds-
område som i något avseende oriktig, om medelvårdtiden å A-
platserna överstiger 100 dagar.

(Sv. Läkartidningen.)

Kampsignaler mot tuberkulosen vid läkarmötet i Västerås

Professor Arvid Wallgren.

Alla landets innevånare böra undergå tuberkulinprov, calmettevaccinering av "de negativa". — Nödvändigt bygga baracker vid sanatorierna. — "Svårt förklara ökad dödlighet"

Generalfältläkare Daniel Lindsjö.

Sveriges läkare ha den 29 och 30 aug. varit samlade i Västerås till det tjugutredje allmänna svenska läkarmötet. På programmet stod bl. a. den allt mera aktuella tuberkulosfaran samt folkförsörjningsproblemet och frågan om den stigande dödföddheten. Tuberkulosdödligheten som tidigare varit i ständigt sjunkande har på senaste året stigit kraftigt och man överväger nu omfattande förebyggande åtgärder, som skulle gälla hela folket. Därvid är det meningen att man inom en snar framtid skall komma så långt, att praktiskt taget alla människor i landet skall genomgå tuberkulinprov, och de som då visa sig negativa skall Calmettevaccineras.

Den första föreläsningen hölls av professor E. Key, som talade om professor H. C. Jacobæus insats i thoraxkirurgien. Tuberkulosundersökningar och calmettevaccineringar av olika folkgrupper blev därpå föremål för diskussion. Inledningsföredrag hölls av professor A. Wallgren och generalfältläkare D. Lindsjö.

Lungtuberkulosen upptäckes ofta för sent.

Visserligen har det hittills varande antituberkulosarbetet medfört en förminskning av dödligheten i tuberkulos, men det har ej kunnat förhindra att alla människor förr eller senare smittas med tuberkulos och att årligen omkring 20,000 nya sjukdomsfall inträffa, sade professor Wallgren. Att förebygga tuberkulosens spridning är den viktigaste profylaktiska uppgiften. Denna försvåras av att den mest smittosamma av alla tuberkulösa sjukdomar, lungtuberkulosen, så ofta upptäckes försent, först sedan den sjuke hunnit sprida smittan vidare. Vartannat fall av lungtuberkulos, som intages på sanatorium, är försent diagnosticerat.

Undersökning måste göras av friska befolkningsgrupper, även sådana där intet känt fall av tuberkulos förekommit. Särskilt viktigt är det att alla personer, som i sitt yrke ha med

barn och ungdom att göra, exempelvis lärare, hembiträden och barnsköterskor, stå under fortlöpande kontroll och att detsamma gäller personer, som i sitt yrke äro utsatta för särskilt stor smittofara, exempelvis sköterskor och sköterskeelever.

Genom tuberkulinprovning avgöras, vilka som är smittade med tuberkulos. Genom röntgenundersökning och andra metoder avgöres vilka av de senare, som äro sjuka och i behov av vård eller isolering. De övriga smittade undersökas därefter på nytt med vissa intervaller. De som ännu ej smittats, böra calmettevaccineras, varigenom deras motståndskraft mot smittan ökas, åtminstone för visst antal år framåt. En tuberkulosprofylax efter dessa riktlinjer kommer att medföra vissa ökade dispenser- och vårdkostnader. Tidpunkten att nu påbörja en systematisk tuberkuloskontroll av vissa befolkningsgrupper är trots dessa ökade utgifter lämplig, med hänsyn till den aktuella faran av ett uppblussande av tuberkulosen, såsom skedde under kristiden i samband med förra världskriget.

Svårt förklara ökad dödlighet.

I sitt föredrag framhöll generalfältläkare Lindsjö, att på senare tider vissa förhållanden, sammanhängande med beredskapen, föranlett en intensifiering av anti-tuberkulosarbetet samt att nya hjälpmedel av diagnostisk och profylaktisk art sattes i militärläkarens hand och vilkas verkningar vi nu kunna börja skönja.

Generalfältläkaren redogjorde bl. a. för resultatet av en enquete som han under första halvåret i år gjort bland läkarna vid samtliga truppförband, försvarsområden samt till 428 central- och distriktsdispensärer. Först demonstrerades några siffror över tuberkulosfrekvensen inom armén under åren 1934—40, sammanställda av regementsläkare H. Lindvall.

Enligt denna tabell utgjorde fall av tuberkulos inom armén

för vilka Riksförsäkringsanstalten utbetalat ersättning, för åren 1938—1940 resp. 155, 222 och 925 eller 6,37, 6,66 och 6,21 pro mille. Med hänvisning till relationssiffrorna anser dr Lindvall att någon verklig ökning av antalet tuberkulosfall inom svenska armén åren 1939—1940 icke kunnat påvisas. Under år 1940 uppgick antalet nyupptäckta tuberkulosfall i landet till 18,421, d. v. s. 29 per 1,000 invånare. Detta "årstillväxttal" blir för armén efter samma beräkningssätt 6,21, således mer än dubbelt så stort som för hela riket. År 1941 var antalet nytillkomna tuberkulosfall i landet 20,003, motsvarande ett årstillväxttal av 3,1 procent, alltså en ökning mot föregående år. Inom armén redovisades för 1941 ett sammanlagt antal tuberkulosfall av 840, innebärande en minskning mot föregående år. Ökningen i antalet nyupptäckta fall för landet i dess helhet torde bero på en intensivare verksamhet vid dispensärer och inom försvarsväsendet, då det gällt att uppsåra tuberkulösa personer.

Ett mera svärförklarligt fenomen är att dödsfallen i tuberkulos stigit från 4,484 år 1940 till 4,731 år 1941. Under första halvåret 1942 var totalantalet diagnosticerade tbcfall inom armén 1,104.

Av generalfältläkarens enquête framgick att antalet tuberkulinprövade under 1941 uppgick till 55,746 personer, av vilka 18,318 eller 32,9 procent voro negativa. Av dessa calmettevaccinerades 5,706. Under första halvåret 1942 steg antalet tuberkulinprövade till 50,164. Därav voro 17,259 eller 34,4 procent negativa och av dessa vaccinerades 9,304.

Antalet skärmbildfotograferade uppgick 1941 till 56,548 och under första halvåret i år till 85,045. I denna siffra är då inräknad den civila personalen vid truppförbanden, befälspersonalen, en del högre staber med tillhörande civil personal o. s. v. Bland dessa företedd 2,031 eller 2,39 procent misstänkta lungförändringar. Totala antalet tuberkulosfall intill 30 juni uppgår till 1,104 eller 1,30 procent. Av de undersökta av dessa uppges lungtuberkulosfallen till 747, varav 436 av militärläkarna ansetts vara i behov av sanatorievård. Inalles hänvisades till dispensärerna 1,300 tuberkulosfall, av vilka 439 intagits på sanatorier eller sjukhus.

I sitt enquetesvar framhåller en läkare, att det vore lämpligast att calmettevaccinationen skedde när vederbörande slutar skolan och att den bör vara obligatorisk. Propagandan anser han icke tillräcklig för att få med det stora flertalet.

Bland de 15,040 personer som calmettevaccinerades 1941—1942 inträffade inalles 19 tbcfall, varav dock minst hälften var smittad före ympningen, och i de övriga 9 å 10 fallen har ympningen tydligen icke förmått skydda.

Nödvändigt bygga baracker vid sanatorierna.

Äro då nuvarande tuberkulosanstalter tillräckliga för att ta emot det ökade patientantal som blivit eller kommer att bli följden av dessa skärpta tuberkulosspaningar? frågade tal. Såväl för individen som för samhällets egen del tjänar det ju icke mycket till om man uppsparar alla smittosamma tuberkulosfall utan att sedan ha möjlighet att hindra dem att sprida smittan och för övrigt bereda dem vård. "Det måste anses som en bjudande plikt", skriver en överläkare vid ett Norrlandssanatorium, "att skapa möjligheter att ta hand om alla de oklara lungfall som i allt större utsträckning komma att uppstå". Om en utvidgad tuberkulosspaning med skärmbildfotografering kommer att utsträckas till civilbefolkningen, kan man, sade generalfältläkaren till sist, med säkerhet vänta sig en ytterligare ökning av antalet vårdbehövande. Han föreslog bl. a. baracker som komplettering till sanatorierna.

Ett flertal diskussionsinlägg gjordes, och i samtliga fall framhölls betydelsen av att en allmän undersökning av vårt folk kommer till stånd.

Frågan om extra livsmedel åt sjuka.

Överläkaren Martin Odin, Göteborg, redogjorde för en del medicinska synpunkter på utskrivning av extra livsmedel åt sjuka. Han framhöll därvid att en så rättvis fördelning som möjligt av livsmedelstillgångarna bör äga rum. Genom extra tilldelning till grovarbetare, barn m. fl. har livsmedelskommissionen försökt att åstadkomma en tilldelning efter personliga behov. Även de sjukas behov har delvis tillgodosetts, men ifråga om sjuka bli behoven vitt skilda från fall till fall och det måste i sista hand bli läkaren som får bestämma tilldelningen. Med nuvarande tilldelning har det ibland visat sig svårt att tillfredsställa behovet för t. ex. patienter med dietmat. Ofta får övriga familjemedlemmarna sitta emellan, då det i en familj finnes en person som fordrar dietmat. Såsom ett särskilt viktigt önskemål framställdes att ägg i möjligaste mån tillförsäkrades de sjuka.

Medicinsk folkupplysning behövs. — Front mot kvacksalveriet!

Vid läkarmötet berördes även frågan om medicinsk folkupplysning. Frågan belystes av ordföranden i Arbetarnas samariterförening hr O. P. Månsson och dr B. Hammar.

Hr Månsson erinrade om det samarbete som kommit till stånd mellan Sveriges läkarförbund och Arbetarnas samariterförbund i den gemensamma samarbetskommittén för spridande av medicinsk folkupplysning. Det gäller att få kontakt med folket, och detta sker genom folkbildningsorganisationerna. Denna kontakt är i själva verket redan ett faktum genom tillkomsten av Arbetarnas samariterförbund, som bildades 1938. Förbundet är fackligt och politiskt neutralt. Dess uppgift är att verka för effektivare arbetarskydd, att verka för undervisning och utbildning av manliga och kvinnliga samariter på arbetsplatser, i hemmen och annorstädes samt att utbreda kännedom om sundhetslära och personlig hygien för att främja folkets sundhetstillstånd.

Dr Hammar framhöll i sitt inledningsföredrag profylaxens betydelse. För att det förebyggande arbetet skall bli effektivt fordras emellertid folkupplysning i medicinska frågor. Nutida medicinsk folkupplysning bör väsentligen syfta till förebyggande åtgärder och att motarbeta kvacksalveri genom att betona vikten av att sjukdomar och skador i tid komma under sakkunnig behandling. Mycket har redan gjorts för spridande av vederhäftig medicinsk folkupplysning, bl. a. av Röda korset, Nationalföreningen mot tuberkulos och andra organisationer.

Centralsanatoriet förlägges till Bollnäs. Landstinget i Gävleborgs län har nu beslutat godkänna det av tuberkuloskommittén framlagda och av förvaltningsutskottet tillstyrkta förslaget om att uppföra ett nytt centralsanatorium i länet med 270 vårdplatser och att förlägga detta till Bollnäs eller trakten däromkring.

Gevaert Express Superchromfilm
28°
tillförsäkrar Eder under alla väderleksförhållanden bästa resultat.

Landets första skärmbildsbuss har startat

Massundersökningarna börja i Norrland

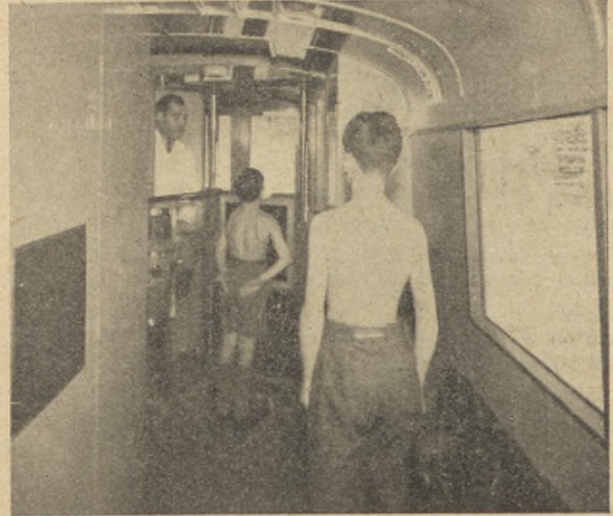
Den stora aktion mot tuberkulosen, vars riktlinjer drogos upp vid läkarmötet i Västerås, har nu inletts på olika håll i landet. Den 8 sept. startade en nybyggd skärmbildsbuss sin färd genom Västernorrlands län, där det första experimentet med undersökning av hela befolkningen i ett provinsialläkardistrikt igångsättes och Norrbottens läns landsting har för avsikt att bygga en egen buss för sådana undersökningar. I vår kommer turen till det av tuberkulosen svårt härjade Gotland, där samtliga cirka 60,000 invånare kommer att genomgå tuberkulinprov och skärmbildsröntgning.

Personalen vid bussen, som rymmer 16 personer, består av en läkare, en dispensärsköterska och en röntgentekniker, som tillika är chaufför.

Generaldir. Höjer: Kampen bör stödjas på alla sätt.

— För min del har jag redan tagit ställning till saken vid en konferens, anordnad av Nationalföreningen mot tuberkulos, till vilken sakkunskap från hela landet i fråga om tuberkulosvården var samlad, säger generaldirektör Axel Höjer i en intervju för St.-T. Där enades vi om vissa riktlinjer för den intensifierade tuberkuloscampen, som givetvis på allt sätt bör understödjas. Den nya metoden med skärmbildsröntgning är i själva verket så effektiv, att enda risken är att man går fram så fort att man ej kan ta vård om alla nya fall, som upptäckes. Några läkare vid Västeråsmötet ansågo därför att man borde gå fram i mera långsamt tempo. Man vet ju med sig att man nu på en gång kan diagnostisera lika många fall, som man annars skulle kunna få fram under ett flertal år.

Att man skulle kunna ta död på tuberkulosen, som någon sagt, är kanske väl kraftigt uttryckt, men nog skulle man kunna slå ut den som folksjukdom. Det kommer dock att krävas stor personal och mycket pengar. Säkert kan man genom en sådan kampanj förekomma många olyckor, då man ju i god tid får fram smitthärdarna och får dem isolerade. Calmette-

Interiör.

vaccinationen är inte något absolut säkert medel mot tuberkulosen, såvitt man nu vet, men den ger säkert en mycket stor motståndskraft gentemot nedsmittningen. Den ger stor säkerhet ehuru ej hundraprocentig. Anstalter äro redan vidtagna i detta sammanhang av Nationalföreningen mot tuberkulos och i fråga om sinnessjukvården, men om detta överlåter jag åt andra att yttra sig. För min personliga del är jag starkt positivt inställd till saken, slutade generaldirektören.

Massundersökningar även i Malmöhus län.

Malmöhus läns landsting har beviljat dispensärverksamheten i länet ett anslag å 42,000 kr. till skärmbildsundersökningar.

Tyskarna upptäcka 30.000 fall av tbc.

485,000 människor dogo i tuberkulos i Tyskland under de fem åren närmast efter världskriget, omtalar den tyske rikshälso-ministern d:r Conti i en artikel i Völkischer Beobachter.

En viss ökning av tuberkulosen kommer också att bli ofrånkomlig även i detta krig, förklarade d:r Conti vidare, men de väsentliga medicinska, organisatoriska och finansiella åtgärderna ha vidtagits för att skydda befolkningen såväl under kriget som efteråt. Särskilda vårdföreningar upprättas, vilka bl. a. skola ha hand om de sociala angelägenheterna i samband med tuberkulosvården. Bland annat stadgas att understöd skola utbetalas till den sjukes hustru och barn medan han vårdas på sanatorium. Varje tuberkulosjuk är nämligen tillförsäkrad vård.

En organisation som särskilt ägnat sig åt förebyggande tuberkulosvård är S. S., inom vilken finnas särskilda s. k. röntgenregementen. Mer än sex miljoner människor, särskilt i utsatta områden, ha under kriget undersökts genom S. S:s försorg, varigenom 30.000 tidigare okända fall av tuberkulos upptäckts.

Den nya skärmbildsbussen.

Medlidande eller solidaritet?

Av Blindvårdskonsulent Karl Montan

Förr i tiden voro sjuka och fattiga kärkomna objekt för en välgörenhet, som väntade sin lön i en annan värld. Medlidandet hörde till programmet. Detta kunde inte den lytte och fattige vara okunnig om, och det ingick i affärsreklamen att t. o. m. se fattigare och sjukare ut, än man var. Det hela var ju så mycket mera legitimt, som det inte fanns något annat val.

Men så småningom bröt en annan strömning fram. Det skapades en uppfattning om skyldighet för samhället gentemot medborgare i nöd. Den sociala nöden var inte ett straff för begångna synder, och den skulle inte hävas genom godtyckligt och otillräckligt allmosegivande. Den sociala nöden var inte en företeelse, som skulle handhas av en välvillig, känslotänkande filantropi.

I stället trädde samhällets — samtliga medborgares — ansvar för mindre lyckligt lottade. Det var inte längre en nåd att stilla bedja om att få brödet för dagen och bädden för natten. Det var en medborgerlig rätt. Det juridiska uttrycket för detta är vår sociallagstiftning; vår fattigvårdslag, vår pensionslag, vår sjukvårdslagstiftning o. s. v.

Samtidigt med denna utveckling sjönk det förnedrande behovet att väcka medlidande, och kvar stod den negativa sidan av saken: varje sund människas motvilja mot att bli föremål för medlidande. Det är ofta först då, hon känner sig ynklig och underlägsen, och ingenting är mera nedbrytande för den invalide än detta i den svåra kampen för tillvaron. Över entrén till ett stort blindinstitut i England står därför också: "Besökande uppmanas att inte ge något som helst uttryck för medlidande". En uppmaning, som torde vara behövlig även hos oss. En inom dansk vanförevård verksam socialarbetare, forstander Hans Madsen, säger i ett radiosamtal: "Jag själv har inte kunnat gå under de sista tjugo åren, men min tillvaro har därför inte på denna grund fått lägre värde, och jag tänker aldrig på att det fattas mig något, utom när jag på ett eller annat sätt blir påmind om det. Att köra rullstol har aldrig besvärat mig. Rullstolen är ett utmärkt fortskaffningsmedel; men när äldre damer vid min åsyn har slagit ihop händerna och sagt: 'Herregud, denne stilige, unge man!', då har det generat mig. Jag har bruk för mina medmänniskors aktning, men deras medlidande har jag inte bruk för. Medlidande är deklasserande. Med vilken rätt visar man invaliden medlidande, när han inte klagat? Först måste man göra sig underrättad om hur människan tar sin lott, innan man gör honom till föremål för medlidandet".

Det är således ingen risk för att en invalidiserad människa i det här landet skall dö av svält, men finns det inte en risk för att han skall dö av vantrivsel? Visserligen har man på sina håll god yrkesutbildning för invalider, men den berör inte på långt när alla, som gå under beteckningen "partiellt arbetsföra". Otaliga äro de, som av något skäl inte kunna rubriceras som fullt arbetsföra, och som få kämpa fåfängt mot en deprimerande sysslolöshet. Och hur många ha inte psykiskt och fysiskt gått under i den kampen? Här måste samhället förstå, att ansvaret sträcker sig utöver det materiella planet till det andliga. Det räcker inte med bröd, det behövs också arbete. Samhället måste inse sanningen i det gamla, kloka, franska ordspråket: "Arbete ger frihet". Den friheten har också den partiellt arbetsföra rätt att kräva.

Ej heller när det gäller kravet på arbete, skall den invalide behöva appellera till medlidandet. För det första: varför skall han inte såväl som andra medborgare få göra, vad han kan för att försörja sig, varför skall inte han ha samma rätt till arbete som varje annan medborgare? För det andra: han vet, att när han här går i bräsch för sin och sina kamraters rätt till arbete, kämpar han samtidigt för hela samhällets bästa.

Men detta organisationsproblem löses inte i en handvändning. Det finns ju de, som förneka det privatkapitalistiska näringslivets möjlighet att lösa frågan på ett acceptabelt sätt. I en intervju säger chefsläkaren för finska Röda korsets invalidsjukhus i Helsingfors, professor S. A. Brofeldt: "Invalidproblemet går icke att lösa i det kapitalistiska samhället, ty för den saken behövs en mera planmässig och målmedveten samhällsorganisation". Ingenjör Hjalmar Cederström, i vars konstruktiva hjärna idén om "Socialstaden" runnit upp, är inne på samma linje. Men då vår sociala utveckling hittills gått i ett lugnt tempo — evolution och icke revolution har varit dess kännetecken — kan man våga hypotesen, att det blir så även i fortsättningen. Därför komma vi att till stor del under lång tid framåt få bygga på det privata näringslivets förmåga att uppsuga de partiellt arbetsföra.

Denna förmåga är emellertid mycket begränsad, särskilt under en lågkonjunktur, och t. ex. i Tyskland måste man efter förra världskriget stifta en lag för att tillvarataga krigsinvalidernas rätt till arbete. Senare kom den att omspänna även andra invalider med mer än 50 % invaliditet. Överhuvudtaget har krigsinvaliditeten haft ett stimulerande inflytande på hela den sociala invalidvården i de krigförande länderna. Krigsinvaliden har mötts av en påtagligare solidaritet än den trivialare och ointressantare fredsinvaliden. Detta förhållande bör snart vara moget för avskrivning.

Vi ha långt kvar till den gemenskap, som även omspänner rätt till arbete, det inses till fullo. Men vi äro säkert på väg dit. Liksom vi äro på väg från det obetänksamma medlidandet till en rättsbetonad solidaritet.

Karl Montan.

Nytta och nöje i studiearbetet

Samtals- och lyssnargrupper kring boken och radion

Efter att i förra numret av *Status* ha riktat uppmärksamheten på de mera gängse formerna inom folkbildningsarbetet, och i samband därmed lämnat några tips inför den nya studiesäsongen, är avsikten med denna artikel närmast att vidga ramen och något utförligare presentera ett par friare studieformer och belysa deras möjligheter.

All bildningsverksamhet har som yttersta mål en personlighetsfostran, en karaktärsdanning i någon form. I ett fritt och demokratiskt samhälle gäller denna fostran främst självständighet och självansvar, givetvis med vederbörlig hänsyn tagen till det gemensamma bästa. Som vår viktigaste arvedel från fordom och värdefullaste tillgång i en förvirrad nutid brukar vi ju nämna tanke- och yttrandefriheten.

I denna fostran spelar fasta kunskaper en betydande roll. Goda färdigheter i modersmålet och räkning och en viss förtroendet med de många yttre ting vi nutidsmänniskor är så beroende av bör vi alla vara måna om att skaffa oss. De rena "nyttoämnen" står följaktligen väl i kurs inom den frivilliga studieverksamheten.

Utöver detta mera skolmässiga tillägnande har emellertid samvaron i studielag och kamratgrupper åtskilligt värdefullt att ge. Ja, fråga är väl rent av om inte just själva samvaron, samarbetet, den gemensamma anspänningen i sig själv utgör ett väsentligt personlighetsfostrande moment av största betydelse. Man behöver inte ha varit med i studiearbetet lång tid för att inse detta. Visst är det både nyttigt och nöjsamt att tillsammans knäcka tankenötter kring korrespondenskursen eller lärarecirkelns uppgifter. Men ligger man inte just i själva kamratgemenskapen det mest väsentliga. Långt sedan de kunskapsfrukter man till äventyrs hunnit skörda mist sin friskhet, skall man minnas själva stämningen i studielaget och alltmer inse betydelsen av denna. I tankeutbytet och tankegemenskapen kommer vi människor varandra närmre, fostras vi i vidare bemärkelse. Denna sidan av bildningsarbetet har den fria folkbildningens målsmän alltid varit måna om att framhäva. Också den moderna lärdoms-skolan har på sistone börjat inse grupparbetets förtreträde framför det alltför ensidigt bedrivna enskilda tentamenplugget.

Inom studieverksamheten skulle vi alltså med fördel kunna lansera den friare form, som går under benämningen samtalscirkel eller diskussionscirkel. I viss mån är ju alla cirkelformer, även korrespondens- och lärarecirkeln, ett slags samtalscirkel. Gemensamt söker man sig genom åsiktsutbyte fram till ett studieresultat. Det säregna med den utpräglade samtalscirkeln är just dess större anpassningsförmåga gentemot studieämne och studieplan. Något respektlöst uttryckt skulle man kunna säga att en samtalscirkel kan syssla "med vad som helst hur som helst". Härmed är dock inte menat att cirkeln skall vara någon slags "oförberedda talares klubb". Tvärtom. Just i kravet på förberedelse i någon form och en bestämd avgränsning av studieämnet inom vissa överenskomna ramar ligger garantin för att det hela inte rinner ut i löst prat.

I fråga om ämnesval står det gruppen fritt att bestämma sig för just sådant som är av verkligt gemensamt och gärna även aktuellt intresse. Som utgångspunkt och underlag kan man ta en bok, en tidnings- eller tidskriftsartikel, en film, ett föredrag, ett radioprogram eller en hel radioserie. Möjligheterna är många. Huvudsaken är att man finner ett personligt initiativ och en villig gruppleddare med en vaken blick för vad saken gäller. Säkert rymmer varje sanatorium eller konvalescentförening någon sådan förmåga. Tag bara inte det hela alltför formellt högtidligt, skrinlägg den eventuella kritiklusten och övervinn blygheten med ett frimodigt humör.

Tillgången till såväl välförsedda bibliotek som billiga böcker i övrigt är väl nutilldags mycket god. Sanatoriebiblioteken brukar som sig bör vara verkliga kulturhärddar, och till konvalescentföreningarnas disposition står socken-, stads- och centralbiblioteken. Boken bör nämligen alltid utgöra bildningsarbetets kärna. Den är utan tvekel det mest effektiva hjälpmedlet i studieverksamheten och kan knappast överskattas. Som värdefulla komplement eller inspirerande inlag har vi sedan exempelvis föredrag, film och radio. Mellan dessa å ena sidan och boken, såväl fack- som skönlitteraturen, å den andra bör det alltså råda en växelverkan.

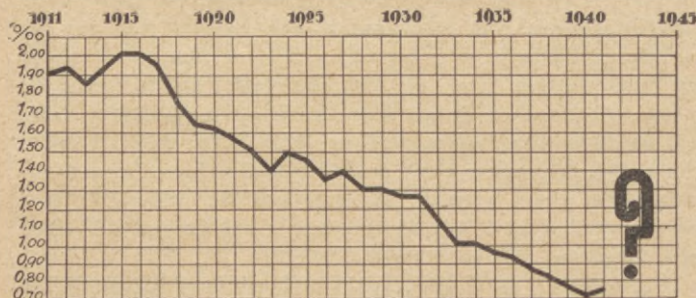
Vad nu speciellt radions möjligheter i folkbildningens tjänst beträffar öppnar sig vida perspektiv. Radiotjänst har ständigt beaktat detta och gjort erkännansvärda försök att tillrättalägga vissa program för folkbildningsändamål. Man har också stått i kontakt med de folkliga studieorganisationerna och enskilda lyssnarna för att genom rapporter och vid konferensen tillgodogöra sig en vidare erfarenhet. Till intresserade lyssnare och lyssnargrupperns hjälp har man utarbetat särskilda studiebrev med litteraturanvisningar. Ibland har man t. o. m. utgivit vissa utmärkta grundböcker eller samlat serieföredragen jämte studieanvisningar i bokform. Så var exempelvis fallet med den förnämliga serien "Vardagens psykologi", vilken alltså nu finns i bokform till det låga priset av kr. 2:50 och särskilt väl lämpar sig som ram för en samtalscirkel.

Med ett vaket intresse från studiecirkelns sida kan åtskilliga radioföredrag, reportage, teaterpjäser o. s. v. anknytas till cirkelns arbete, belysa och berika detta. Dessutom kan som nämnts de olika radioserierna bilda stommen i s. k. lyssnargrupperns verksamhet. Under den stundande säsongen erbjuder Radiotjänst flera sådana serier. När detta läses torde de flesta redan ha börjat. Det gäller alltså endast att följa radioprogrammen i dagstidningarna eller Radiotjänsts programtidning Rösterna i Radio (vars nr 36 för övrigt innehöll en utförlig presentation av säsongens programplaner).

Måndagen den 28 september inleddes en programserie i dialogform om 6 sändningar, rubricerad "Under knapphetens kalld stjärna", en aktuell orientering i nationalekonomi. Alternerande med denna serie sändes varannan måndag med början den 5 oktober en historisk serie med samlingsrubriken "Arvet från Athen". Dessutom kommer språkkurser att anordnas och det musikaliska intresset att väl tillgodoses bl. a. genom en

Ökning av antalet dödsfall i tuberkulos

Kurvan har vänt. — Ingen så markant stegring sedan 1914—15

Sedan åren 1914—1915 har kurvan för antalet dödsfall i tuberkulos gått stadigt nedåt med bara ett par obetydliga stegringar. Nu går den uppåt: hur stor ökningen blir för 1942 kan ännu inte statistiskt angivas.

Den sedan december stadigt sjunkande kurvan för antalet dödsfall i tuberkulos har åter börjat stiga.

Enligt den nu tillgängliga statistiken för fjolåret uppgick antalet dödsfall då till 4.731 mot 1940 års bottensiffra på 4.484 dödsfall. På 1.000 invånare var dödssiffran i hela riket 0,74 mot 0,71 år 1940.

Totala antalet nya och kvarstående tuberkulosfall i centraldispensärregistren vid senaste årsskifte utgjorde 76.270 eller 16,3. Lägsta antalet tuberkulosfall pr 1.000 invånare har Södermanlands län med bara 4,9, Västmanlands med 6,6, Örebro med 7,1 och Halland med 7,6.

Tuberkulosfallen har från 1940 stigit med 11.824 eller 18 proc. Av intresse är — påpekas i Svenska nationalföreningens mot tuberkulos senaste kvartalsskrift — att denna stegring framför allt berör andra former än lungtuberkulos, vilka ökats med 26 proc. för lungtuberkulosen. Under rubriken "annan tuberkulos" sammanföras knölrösfall, lungsäcksinflammationer, tuberkulösa körtlar i hilus eller annorstädes och övriga lokalisationer

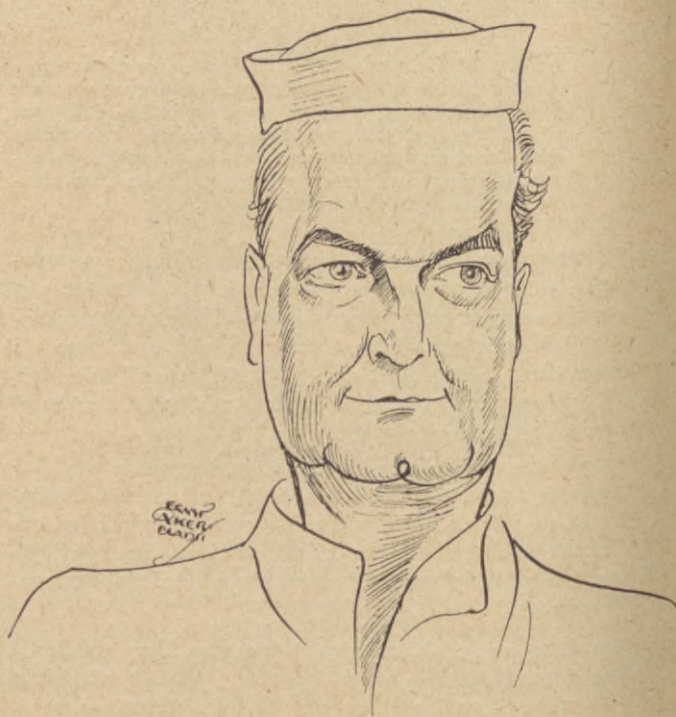
serie "Sonatens problem". Radioteatern ger en lovande serie dramatik av Nordens nu levande störste dramatiker, den danske diktaren Kaj Munk.

Dessa erinringar må vara nog. Nu överlåter vi initiativet åt intresserade studiekamraterna landet kring. Samla ett kamratlag, låt inte lokalfrågan utgöra ett oöverkomligt hinder, sätt boken eller högtalaren i högsätet och gör det bästa möjliga av den mörka årstid, som nu står för dörren. Med förenade krafter skall det säkert lyckas att sprida välkomna ljusglimtar såväl genom årstidens mörker som genom tidens ofärdsmoln och inte minst genom de rökriddar, som vårt egna personliga problem hotar att lägga mellan oss och vår omgivning. Delade bekymmer är som bekant endast halva bekymmer, och delad glädje och trivsel gör det dubbelt glatt och trivsamt omkring oss.

Nils Annerud.

Tuberkulosbekämpare

XIV.

Överläkare C. A. Fürst, Orupssanatoriet, Höör.

(Teckning för Status av Ernst Akerblad.)

till ben och leder m. m., såvida inte lungförändringar påvisats. Läkt tuberkulos medräknas inte.

Vid jämförelser mellan olika områden i landet bör beaktas, att siffrorna inte bara är uttryck för tuberkulosens utbredning utan också återspeglar olikheter i dispensärernas arbetssätt.

Antalet kända fall med öppen lungtuberkulos steg under år 1941 med 15 proc. och utgjorde vid årets slut 9.398 fall.

Denna stegring torde inte förklaras enbart av att registreringen blivit mera fullständig utan den kan också förmodas återspegla en viss faktisk ökning i tuberkulosens utbredning.

Detta förmodande besyrkes nog också av uppgifterna över inträffade dödsfall. Den hittills ständiga nedgången i tuberkulöldligheten avbröts nämligen under år 1941 och förbyttes i en mindre stegring.

VITA

Läkerol

(Bröst-Bonbons)

innehålla samma välgörande eteriska oljor som de världsberömda mörka Läkerol-Tabletterna.

Vita askar à 35 öre oms. o. varusk. inb.

från FÖRBUNDSARBETET

Förbundsordföranden på turné i Norrland

Tre nya föreningar bildade.

I slutet på aug. startade förbundets ordförande E. Frithiof på en mötesturné i Norrland. De flesta av våra föreningar i denna del av landet hade ordnat med möten, som på alla platser voro välbesökta. Den aktivitet och goda kader som finnes inom dessa föreningar borgar för att resultaten inte kommer att låta vänta på sig.

I Norrbotten bildades en centralförening och i Härnösand en ny konvalescentförening. Även i Sandviken har bildats en konvalescentförening. Vi låta norrlänningarnas framåtanda framstå som ett gott föredöme för andra föreningar ute i landet.

Norrbottens lungsjuka bilda centralorganisation

Talrikt besökt möte i Sandträsk.

Vid en konferens i Sandträsk med lungsjuka konvalescenter från olika delar av Norrbotten bildades den 23 aug. Norrbottens Lungsjukas Centralförening. Mötet var välbesökt och debatterna givande och sakliga.

Dagens huvudtalare var ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund Erik Frithiof, Stockholm. Ombudsman Frithiof gav

Sittande fr. v.: Dr. Bo Carstensen, Bertil Backman, Luleå, fröken Larsson, Sandträsk, Vidar Östling, Ängesbyn, ombudsman Frithiof, Stockholm; stående fr. v. Erik Lindström Sandträsk, Olle Bergström, Kalix och Göte Landström, Sandträsk.

Konvalescentföreningar

anslutna till De Lungsjukas Riksförbund:

- BLEKINGE LÄN:** Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Blekinge Län, Box 95, Karlskrona. Ordf. Ragnar Andersson, Strömsberg, Spjutsbygd, kassör Arvid Mattisson, Ekholmsstrand 18, Karlskrona.
- BORÅS:** SÄLKO Södra Älvsborgs lärs konvalescentförening). Ordf. Hugo Flodin, Box 346, Borås. Tel. 150 66
- ESKILSTUNA:** ELKÅ (Eskilstuna Lungkonvalescenter). Ordf. Manfred Norberg, Drakenskiöldsg. 7 (Tel. 44 67). Kassör Bertil Anderzon, Rosenfors. Skogstorp.
- GÖTEBORG:** Göteborgs Lungsjukas Centralförening, adr. Hertzia (Tel. 11 96 02) Expeditionstid: 10—13 och 15—17, lörd. 10—14.
- HÄLSINGBORG:** De Lungsjukas Konvalescentförening, Hantverkaregat. 4, Hälsingborg.
- KALMAR:** Kalmar Konvalescentförening. Ordf. Carl Hellström, Ståthållaregatan 13. Sekr. Sigfr. Celander, Box 731, Kalmar (Tel. 26 41).
- KRISTIANSTADS LÄN:** De Lungsjukas Förening i Kristianstads Län. Ordf. Martin Persson, Box 932, Hässleholm. Sekr. Elisab. Borg, Osby. Föreningsmöten hållas i april och aug. månader.
- LANDSKRONA:** Understödsföreningen för lung-tbc-sjuka i Landskrona stad, Expedition Trånggatan 14, hålles öppen månd. 9:30—11 och torsd. 19—20.
- LULEÅ:** Luleå Konvalescentförening ("Konscento") Ordf. Bertil Backman, Bergnäset, Luleå. Tel. 35 19 (säkrast mellan 18—19). Sekr. Göte Landström, Södra Strandgatan 27/29, Luleå. Lokal A. B. F. Föreningsmöten hållas 11 jan., därefter varannan söndag.
- LUND:** Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Lunds stad. Ordf. Ingvar Stenquist, sekr. Axel Mårtensson. Exp. L:a Fiskareg. 4 (Tel. 49 90) Expeditionstid: 12—14. Föreningsmöten hållas första tisdagen i varje månad.
- MALMBERGET:** Malmbergets Konvalescentförening. Ordf. Harry Jansson, Tingvallsg. 27, Malmberget, sekr. Asta Wäppling, Engelska 45, Malmberget. Möten hållas t. v. andra fredagen i varje månad. Lokal: Folkets hus C-sal.
- MALMÖ:** Understödsföreningen för Lungtbc-sjuka i Malmö stad, Almbacksgatan 2 B, Malmö.
- MEDELPAD:** Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening, Folkets Hus, exp. 3, Sundsvall. Ordf. Gottfr. Eriksson, sekr. Arthur Sandström, Exp. i Folkets Hus hålles öppen onsd. och lörd. 12—2. (Tel. 26 88).
- SIGTUNA:** Sigtunaortens Konvalescentförening. Ordf. Richard Pettersson, Löfstaholm, Knivsta.
- STOCKHOLM:** FLIS (Föreningen för lungsjuka i Stockholm), Kocksg. 15, Sthlm. Ordf. A. Fredin. Expeditionen Kocksgat. 15 hålles öppen torsdagar kl. 19—21, månd. och onsd. 13—15. Tel. 40 65 71. Postgiro 15 99 30. Månadsmöten hållas i H. S. B.-salen, Flemminggatan 41, andra fredagen i varje månad kl. 19.30 fr. o. m. augusti.
- STOCKHOLMS NORRA FÖRORTER:** "Sako" (Förening för sanatoriekonvalescenter i Sthlms norra förorter). Ordf. Bertil Forsström. Sekr. Geron Andersson. Tel. 28 36 21.
- UPSALA LÄN:** Upsala läns konvalescentförening. Ordf. Axel Zetterberg, Gammelvägen 9, Upsala. Sekr. Erik Jäll, Valsätra, Upsala.
- ÖREBRO LÄN:** Örebro Läns Patientförening.

Spegeln

Av
GÖSTA HÖGLUND

Nu först, en hei vecka efteråt, hade Gerhard tjurat färdigt. Ensam, men lugn satt han på sin kupa och tänkte igenom fallet. Alltså:

Smällde han hårt i dörren, när han gick? Åtskilligt, det var något som brakade till därinne, sedan han "släppt" handtaget. Spegeln, eller kanske nej, inte väggklockan. Det hade dånat värre! Så pass högt troligtvis, att han vänt om och frågat vad som egentligen hänt därinne. Om det var något han kunde stå till tjänst med, hjälpa tillrätta igen. Nej, säkert inte väggklockan, han kom ju tydligt ihåg att det klirrade, så där som glas i allmänhet gör, när det krasar sönder i fler än tusen bitar. Spegelglas, inberäknat.

Och då hade han fortsatt och dödade sitt samvete med den tanken, att speglar bör vara väggfasta, om de prompt skall finnas upphängda. Så, att om man h ä n d e l s e v i s stänger en dörr efter sig hårdare än vanligt, allraminst en spegel behöver protestera. Det var nog att Anne Lis gjort det, hade han tyckt. Mer än nog för honom.

Ja, visst hade hon protesterat, men inte gråt. Och visst var hon vacker där hon stod på golvet och med flammande ögon

talade om hans misstänksamhet. Men hon hade inte tänkt be om förlåtelse för något hon inte kände till och var Gerhard inte nöjd med det svaret, kunde han gå sin väg.

— Om jag under din långa bortresa träffar en manlig vän, så säger jag inte nej till en hövlig förfrågan, om jag vill komma ut och lufta mig ett slag. Och oturen ville naturligtvis, att du hux flux kom hemdimpandes och träffade oss tillsammans utanför min port . . .

Så var det med förlåtelsen, han väntat sig. Och därför smällde han i dörren och därför damp spegeln i golvet, troligtvis.

Att tänka sig tre långa år, fyllda med massor av sekunder, timmar, dagar, veckor och månader, stunder av innerlighet och ömhet, en enda varm tidrymd av stor glädje.

Ja, vad hade spegeln sagt förresten, hennes spegel, när de tillsammans stod framför den, kvällen före hans resa?

— I tre långa år — så hade spegeln börjat sitt tal. Och de log mot varann och väntade på fortsättningen:

— I tre långa år har jag återspeglat samma drag. Ni är vackra barn, ni båda. Jag menar vackra, i den bemärkelsen att ögonen är själens spegel, skyndade den sig att tillägga, när den märkte Gerhards tillfälliga förlägenhet. Gerhard var inte vacker på något sätt, men sin potatisnäsa och allt, det visste nog spegeln också. Men han hade långa ben och starka armar med mera sådant tillförlitligt.

— Det är inte alltid jag får se er så här tillsammans återtog spegeln, men jag hoppas för bådas skull få spegla samma varma blickar, när ni möts igen.

(Forts. å sid. 24)

först en resumé över Riksförbundets historia för att sedan skissera de arbetsuppgifter som väntar en centralförening för ett så stort län som Norrbotten. Fattigvårdsproblemet, arbetsterapin vid sanatorierna, yrkesutbildningen och bostadsproblemet fick en allsidig belysning under föredraget, som avtackades med starka applåder. Under den därpå följande diskussionen betonades just svårigheterna häruppe i Norrbotten, där tuberkulosen alltjämt har större spridning än någon annanstans i landet. Arbetsförhållanden och yrkesfördelning reser många svårigheter, som dock inte äro olösliga.

Det populäraste debattinlägget gav dock överläkaren vid sanatoriet, Doktor Carstenson. Han poängterade att det ligger lika mycket i läkarnas intresse som i patienternas att eftervårdsproblemet blir nöjaktigt löst. Vidare framhöll D:r Carstenson önskvärdheten av att det upprättas kuratorstjänster vid sana-

torierna, då man härigenom redan under sanatorievistelsen effektivt kunde hjälpa de lungsjuka med alla deras frågor av social natur. En sådan kurator skulle kunna leda studieverksamheten och vara behjälplig vid omskolning av sådan arbetskraft som inte kan återvända till sitt tidigare yrke.

Efter debatten beslutades att bilda Norrbottens Lungsjukas Centralförening, med säte i Luleå. Föreningen skall genom uppvaktningar hos myndigheter, genom ordnandet av studier och på annat sätt verka för de lungsjuka i länet. Styrelse valdes och fick följande sammansättning: Olle Bergström, Kalix, ordf., Bertil Backman, Bergnäset, Göte Landström, Luleå, Vidar Östling, Ångesbyn, Ellen Larsson och Erik Lindström, Sandträsk, samt Harry Jansson, Malmberget. Styrelsen fick i uppdrag att söka kontakt med lungsjuka på andra platser i länet.

Berömda lungsjuka skalders och författare:

VI.

VITALIS

Erik Sjöberg skalden Vitalis, föddes i Ludgo församling, Södermanland, den 14 januari 1794. Föräldrarna, drängen Erik Erson, han tog sig sedermera namnet Sjöberg, och prästdottern Beata Sara Broling, var vid sonens födelse ännu ogifta, men giftermålet ägde rum strax efter den lilles födelse, varefter familjen flyttade till Trosa, där fadern sedan sökte anställning som arbetskarl.

Redan från tidiga år lärde skalden Vitalis känna nöd och umbrella. Hemmet var nämligen ytterligt fattigt och det säges även, att förhållandet mellan makarna inte var det bästa. Emellertid tydde sig barnet redan från början till modern, och det goda förhållandet mellan mor och son fortsatte sedan livet ut. Då pojken hade en synnerligen vacklande hälsa och dessutom mest hade lust att sysselsätta sig med läsning och skrivning, så förstår man, att faderns vilja, att sonen skulle bli en god arbetare liksom han, inte hade någon vidare lämplig jordmån. Istället sysslade pojken i smyg med sina skriv- och läsövningar, och detta hemlighetsmakeri torde ha lagt grunden till den inbundenhet och ensamhetskänsla, som följde Vitalis genom alla år även sedan han gjort sig ett namn med sin dikt. Och det berättas, att han ofta i brist på papper använde näverbitar och träspånor att skriva på, men skriva lärde han sig, och det var ju huvudsaken. Genom hyggliga människors hjälpsamhet kom han så in vid Strängnäs trivialskola, där han gjorde sig omtyckt av lärarna både för sin flit och sitt goda huvud.

Enligt Geijer kom vid denna tid Vitalis första litterära försök till världen. Det var nämligen så, att den blivande skalden och en av hans kamrater förde en satirisk brevväxling sinsemellan, och på bestämda tider möttes man och överlämnade varandra sina opus, vilka var vapnen i denna litterära tvekamp mellan två barn. Om brevens innehåll vet vi inget, men vi förmodar att de var av synnerligen högtravande natur ty man har i allmänhet dragning åt sådant vid denna ålder.

I skolan väckte som sagt Erik Sjöberg både genom sin flit och sina goda gåvor lärarnas uppmärksamhet, och skolmästaren, hovpredikanten Kling, vände sig efter trivialskolans slut till pojkens släkting, prosten A. Lundgren i Husby, Oppunda, och bad denne om ekonomisk hjälp, för att Erik skulle kunna fortsätta läsvägen och genomgå gymnasium. Genom denne släktings bistånd blev också pojken mycket riktigt inskriven i Strängnäs Gymnasium, men hjälpen torde knappast ha varit av någon större omfattning, ty det berättas, att Erik Sjöberg under denna tid liksom senare i Uppsala, huvudsakligen klarade sina nödortfoga utgifter genom att läsa med yngre kamrater. Under dessa gymnasieår hann emellertid den blivande skalden med att inhämta en mängd kunskaper. Bland annat studerade han de klassiska språken, samt även en del österländska liksom en del nyare. Och helt naturligt ägnade han dessutom sin lediga tid åt att förkovra sig i skaldekonsten, ty redan vid denna tid hade han börjat skriva vers och var åtminstone inom den

Erik Sjöberg.

trängre kretsen ansedd som ett stort ljus. Från denna tid härleder sig för övrigt Erik Sjöbergs vänskap för Nicander, vilket varma förhållande blev av bestående natur, även sedan de båda vännerna kommit ut med var sina diktsamlingar och gjort sig ett namn som poeter.

Erik Sjöbergs gymnasievistelse slutade på ett mycket brådstörtat sätt. Han hade kommit i delo med en av lärarna och den 24 oktober 1818 lämnade han därför Strängnäs. Redan den 31 oktober samma år, det vill säga endast en och annan vecka senare, var han emellertid inskriven som student vid Uppsala akademi.

De knappa förhållanden, som han levat i såväl under barndomen och senare, hade åsamkat honom den sjukdom, som var honom till en börda under hela hans liv, nämligen lungtuberkulos. Även psykiskt hade naturligtvis dessa fattiga och deprimerande förhållanden varit allt annat än nyttiga, och hans misstänksamhet, ensamhetskänsla och inbundenhet torde utan tvivel ha sin upprinnelse i dessa förhållanden. Brev finns inte många av hans hand, och då han någon gång skrev till sina vänner urskuldade han sig med att han inte haft portopengar. Brevens mottagare fick ha överseende med honom. Emellertid fortsatte vänskapen mellan honom och Nicander, och i ett brev till denne berättar han, att då han betalat skomakare, skraddare och andra gäldenärer i Strängnäs, hade hans kassa belöpt sig till summa en riksdaler, varför han inte haft råd att ta skjuts utan varit tvungen att gå hela vägen till den plats dit han lovat

komma. Den dagen gick han fem mil och riksdalern använde han till att betala färdkostnaden. Sedermera under sin tid som student kunde man, enligt Palmblad, även under de småkallaste dagar se en lång, skranglig yngling med hektisk rodnad i ansiktet utan överrock sträva fram på Uppsala gator. Stadens damer trodde att det var en vurm, en excentricitet av den intressante skalden, men hans vänner visste, att han inte ägde något ytterplagg. Dock vågade ingen erbjuda honom ett sådant vid risk att bli hans dödsfiende. Ty han var till ytterlighet lättsärad.

Mellan åren 1815—1818 tillbringade han hela sin tid med olika anställningar som privatlärare, men det senare året kom han tillbaka till universitetet och kvarstannade nästan oavbrutet till år 1826. Under denna tid levde han på några ytterst blygsamma stipendier samt på de få riksdaler hans skrifter inbragte honom, ty 1819 hade såväl Vitalis som Nicander debuterat med var sitt dikthäfte. Båda diktsamlingarna ingick även i Kalender för Damer, en av den tidens litterära tidskrifter. Vitalis fick skapliga recensioner, av Svensk Literatur — Tidning, förövrigt första och sista gången, emedan sedermera stridigheterna mellan Vitalis och fosforisterna, vilka hade denna tidning som huvudorgan, obönhörligt satte honom i någon slags undantagsställning som ärkefiende, något som förövrigt visar hur trångsynt man handlade inom litterära kretsar på den tiden. Nicander, som vid detta tillfälle skrev under signaturen August, hade tillägnat sin bok åt kronprinsen, men Vitalis hade helt skämtsamt skrivit sin dedikation till — Fullmånen.

Min vackra bok jag under armen tager;
Audiens, o Måne, jag begär!
En hemlig sympati mig till dig drager,
Emedan du så rik på silver är.

Dikterna i samlingen var emellertid inte alls så lustiga och glada som denna tillägnet skulle kunnat låta läsaren förmoda, utan de var istället ofta synnerligen kärva i sin ton och, som anmärkes i Schüek och Warburgs Litteraturhistoria, de var ett uttryck för Vitalis egen originella personlighet. Om denna originalitet berättar för övrigt Geijer följande belysande episod. Geijer hade lagt ett ord för Vitalis hos kronprinsen, så att man skulle betala 200 riksdaler banko årligen, på det skalden någorlunda bekymmersfritt skulle kunna ta sin doktorsexamen. Efter ett år började emellertid Vitalis få alla möjliga betänkligheter mot detta understöd, och en dag kom han upp till Geijer och förklarade, att han ansåg sig förhindrad mottaga penningarna. Hans försvagade hälsa tillät honom troligen inte att tänka på sin filosofiska examen. Geijer lyckades dock förmå honom att mottaga remissan för sista halvåret. "Först efter hans död, skriver Geijer i sin biografi över Vitalis, har jag erfarit, att några frågor av mig angående hans poetiska arbeten och en yttrad önskan, att han måtte försöka sig i något större ämne, hos honom föranlett den förmodan, att det furstliga understödet vore förenat med några större anspråk på hans författarförmåga, än han kände sig istånd att uppfylla".

Vitalis filosofiska tentamina blev förhindrad av en blodstörtning, som han fick genom överansträngning, men han lyckades dock, troligtvis mest genom sin viljestyrka, ty krafter hade han inga kvar, att samma år dock ta sin examen och han promoverades till fil. mag. den 12 juni 1824. Någon docentur lyckades han dock inte erhålla, utan stannade kvar i Uppsala som privatlärare i ett och ett halvt år, varefter han reste till Stockholm där han, som Geijer beskriver saken, ville se livet i stort och skildra dess växlande tavlor. "Och unge vänner sågo redan

i den ära han skulle förvärva, målet för ett lifligt hopp". Men det blev ingen nämnvärd ära. Istället väntade honom ytterligare nöd och försakelse och sedan han utan resultat sökt en skolmästaresyssla i Torsåker, resignerade han ånyo med privatlärarens kall.

Vitalis diktsamlingar väckte ett berättigt uppseende, kanske inte minst genom hans satirer över vissa av den tidens litterära sekter, fosforisterna och göterna. Vitalis hade inte lust, att bli någon "drabant", utan han ville vara en man för sig. Därför skrev han också en strof som denna, tagen ur "De kämpandes sång".

Kom Öde, starka lejon! Om du vågar,
På livets ö med mig en holmgång gör!
Den man, av gudaeld för frihet lågar,
Din hyllning ej på fega läppar för.
Jag föga efter dina åskor frågar,
Och din sirénsång jag förtörnad hör.
Eldprovet jag bestått i marga öden:
Jag är en man i livet och i döden.

Sist en sak som förmodligen även hade betydelse vid utförandet av skaldens litterära ansikte. Vitalis fick aldrig njuta kärlekens frukter med den kvinna han älskade. I hela sitt liv var han ensam, fattig och sjuk. Men han aktade föga på den jordiska kärleken, säger han själv vid olika tillfällen. Dock trodde han på den högre kärleken, den titel som nedanstående dikt även bär. Vi citerar några rader ur denna, förvisso en av hans skönaste verk.

Dyster natt låg alltid på mitt huvud,
Som en frostnatt ligger på en blomma.
Men utur det moln som likt en svepning
Mina ungdomsfröjders lik betäckte,
Bröt sitt sken en salig älskogsstjärna.
Det var samma stjärna, vilken fordom
Lyst till Betlehem de vise männer,
Och hon nedgår ej i tidens böljor,
Evhighetens klara morgonstjärna.

— — —
Därför fröjda dig i Gud, min ande,
Och dig höj mot himlen som en ceder,
Full med näktergalar i sin krona!

Sina sista år tillbragte Vitalis som redan nämnt i Stockholm, där han nödtorftigt drog sig fram som privatlärare. Emellertid bröt hans sjukdom slutligen ned honom fullständigt, och inte ens en Vitalis järnvilja kunde hjälpa längre. Han avled på Serafimerlasarettet den 4 mars 1828. Ett både tragiskt och intressanta diktaröde hade nått sitt slut, och därmed sätter även vi en punkt efter denna presentation av skalden Vitalis, som trots fattigdom och sjukdom i alla fall skapade sig ett namn i svenska litteraturens historia, allt intill evärdelig tid.

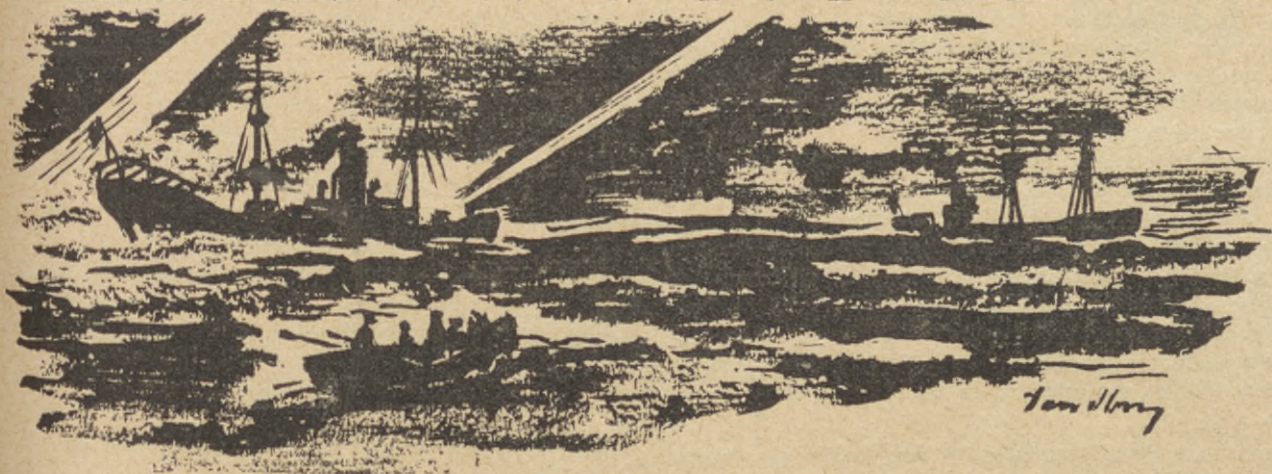
Emil Hagström.

Rättelse

I en artikel i septemhernumret, "Sexuell upplysning vid sanatorierna?", uppgavs felaktigt dr E. Törnell, Borås som ordförande i Sv. Sanatorieläkarföreningen. Dr Törnell är emellertid sekreterare i föreningen, och ordförande är dr G. Vallentin, Göteborg, vilket härmed till rättelse meddelas.

FRITZ STENLUND:

SÖNDAG I MOLL

December hade gått in grå och kulen. I Gamla stans gränder låg halvmörkret ruvande dagarna i ände, och även mitt på dagen måste frun i magasinet ha lyset tänd. Hon hade strött sågspån på golvet, ty det var slaskigt ute i gränden, och kunderna buro med sig ävja från gatan, gul ävja, som fått sin färg av spilloljan från spårvagnen.

Det var söndag och magasinet var bara öppet en timme på morgonen, då husmödrarna kommo ner i tofflorna med kappan alängd över kamkoftan och köpte mjölk och grädde, ett par pilsner åt mannen eftersom det var söndag och kanske en bit falukorv eller en ostbit, fastän det senare egentligen inte skulle få säljas på en söndag.

Johansson kom ner just som magasinet öppnats. Han köpte ett halvt hekto smör och ett par franska bröd, som voro över sedan gårdagen.

Magasinsfrun log vänligt mot honom, ty dels var han, trots det att han var grå vid tinningarna, ganska snygg i sin blå cheviotkostym och dels hörde han till de kunder, som aldrig tog någonting på kredit.

Nj, Johansson var en stabil karl. Han hade stadigt arbete vid kajen, och så var han ungarl. Man såg honom aldrig full, så han sparade nog.

— Välkommen tillbaka, herr Johansson, sade magasinsfrun. Hon var änka sedan femton år tillbaka men såg ännu ganska ung ut, ty hon hade en frisk, blomstrande hy.

*

Johansson bodde fyra trappor upp i Skeppar Karls gränd. Där hade han bott så långt tillbaka man kunde minnas.

Det var en stor, gammaldags lägenhet, och Johansson var inte enda hyresgästen. Han delade rum med Andersson, som var kusk vid Zachrissons åkeri, varför det alltid luktade häst i rummet.

Det fanns ytterligare fyra rum i lägenheten, och där bodde det också folk. Men de flyttade och foro så ofta, att Johansson aldrig hann bli bekant med dem. Och detsamma gjorde det, ty det var nog i allmänhet inte så allra värst bra folk.

Ibland skralade man hela nätterna, och ofta blev det slagsmål och bråk.

Då måste värden ingripa. Han hette Forbé och var ungarl. Han bodde i köket, som inte hade något fönster, varför lyset brann dygnet om.

När hyresvärden sov, visste ingen. Dag och natt gick han klädd i nattskjorta, högt upphängslade byxor och nerkipade nattofflor. När helst man kom hem på dygnet, var det han som öppnade, ty ingen av hyresgästerna hade egna nycklar. Ibland luktade det biffstek och lök från köket och ofta hände det, att Forbé var rödög och andades tungt av dålig sprit.

Han var rödlätt, fyllig och slättrakad, och han hade stora, degiga vita händer.

Johansson lämnade sin veckohyra varje fredagskväll, men i övrigt hade han ingenting med Forbé att göra. De nickade åt varandra, när de möttes i korridoren. Han öppnade alltid köksdörren och granskade alla, som gingo förbi, vilken tid på dygnet det vara månne. Ingen fick passera osedd.

Med Andersson hade Johansson bott ihop i fem år. Under denna tid hade de inte bytt många ord med varandra.

Andersson gick till sitt arbete så tidigt om mornarna, att Johansson ännu sov, och när Johansson kom hem om kvällen, sov Andersson. På söndagarna gick Andersson inte upp utan sov hela dagen.

Det tyckte Johansson på sätt och vis var bra, ty det var som om han hade ett eget rum, och när han låg, behövde han bara vända sig mot väggen för att kunna fritt och ostört gå in i sin egen fantasivärld.

Ja, Johansson hade en egen värld, som han inte släppte in någon annan i.

*

Vid halv elvatiden på förmiddagen började klockorna i Storkyrkan och Tyska kyrkan mana till gudstjänst. I dag tyckte Johansson, att klockorna läto förstämde och begravningsdova. Det tryckte så ängsligt över bröstet på honom.

Han tog på sig hatten och gick ut. Det föll ett snöblandat regn,

som lade sig som en tjock, klibbig gröt på gatorna. Regnvattnet smattrade mot fönsterblecken och det kluckade monotont i kloakbrunnarna. Över Strömmen hördes mäsarnas hungriga skrik i diset.

Johansson fällde upp kavajkragen och stack ner händerna i byxfickorna. Han skulle gå någonstans, men han visste inte vart.

Nu var han på Östermalm. Han gick folktomma, grå gator. De höga, fula nittotalshusen stodo som döda.

Här var det folksamling framför ett hus. Han stannade och läste på en illa textad affisch: "Helgelsemöte".

Han kunde ju lika gärna gå in på mötet som att gå ute och få bästa kostymen våt.

Längst nere vid dörren satte han sig. Här hade han aldrig varit förr. I fonden fanns en brant plattform och på väggen ovanför den stod i rött och gult: "Eld och blod".

Gjutjärnspelare stodo i rader. De buro upp en läktare, som hade ett träräcke med utskurna konstigheter. Väggarna voro kalla, kala och sterila, och bänkarna voro nakna och fattiga.

Lokalen liknade någonting, som han sett förr. En gång hade han varit på rannsaktionshäktet för att höras som vittne. På arbetsförmedlingen såg också ut så här. Någonting av anstalt var det.

Ja, anstalt var det! Han mindes en lång, förödmjukande dag, då han satt i väntrummet på fattigvårdens expedition. Där var det också anstaltsväggar och nakna, fattiga träbänkar. Han hade aldrig gått dit mera. Och vad skulle han nu här att göra!

Medan Johansson orienterade sig och plockade med sina egna minnen och tankar, hade man tagit upp en sång på plattformen. Där hade samlats mycket folk nu, mera än vad som satt nere i lokalen. Det var unga kvinnor med gitarrer och babytter. Så var det galonerade och glasögonförsedda äldre män, som höllo sig längre fram och bådo inför allt folket, och män med blanka mässingsinstrument.

Det omväxlande talades och sjöngs därframme, och i bänken framför honom snyftade en gammal kvinna. Johansson tyckte inte, att någonting av allt det där angick honom. Om han skulle resa sig och gå . . .

Då fästes hans blickar vid en ung, blek man, som kom upp på plattformen. Denne gick med smidiga steg. Det var som om han dansade. Men det märkvärdigaste var håret, ett ramsvart, yvigt hår, de brinnande ögonen och de långa, smala, vita fingrarna. Händerna voro som genomskinliga.

Och, se där! Han hade ett dragspel med sig, ett fint, pärlemorbeslaget femradigt dragspel.

Johansson tyckte liksom att han bättre förstod dragspelaren än de andra.

Dragspel — åh, han mindes! En blek sommarnatt i en sörmäländsk björkhage. Gullivor! Gökrop, dragspelmusik och kvinnoskratt. Åh, han mindes . . .

Nu axlade den unge mannen dragspelet, kände prövande på tangenterna och började sjunga. Han hade en mörk, mjuk röst. Och han gick direkt in i Johanssons egen värld, dit hitintills ingen annan fått komma.

Hör hur märkvärdigt enkelt och naturligt han sjunger:

"Kanske är du en vinddriven sjöman, som hamnat på en krog på bakgatan i en världshamn. Du är ensam. Dina pengar äro slut och främlingarna omkring dig förakta dig och misstro dig. Du ångrar, att du fört ett uselt liv. Du vill bättra dig. Du vill gråta ut hos din förlåtande, förstående mor. Du längtar hem, men vägen hem går över två världshav."

Hur väl kände inte Johansson till det där! Det var som om sångaren sjungit just om honom. Och nu riktade den unge

mannen sina brinnande ögon mot honom, liksom om han ville genomborra honom och se in i hans hjärta.

De vinddrivne sjömannen visste ingen utväg. Men sångaren gav honom rådet:

"Du måste be dej igenom,
ja, be dej igenom . . ."

Och nu går sången vidare. Den skildrar, hur martyrerna sutto fångslade med järnkättingar i de romerska fängelsehållarna, väntande på att bli insläppta på arenan att slitas sönder av vilda djur under åskådarnas jubel.

Men martyrerna bådo och, si, en Herrens ängel kom i allt sitt ljus och lyste upp den mörka fängelsehålan och krossade fjättrarna och öppnade fängelsets portar för fångarna, som stego ut i det rikt flödande solljuset, lovande och prisande Herren.

"De måste be sej igenom,
ja, be sej igenom . . ."

Sångaren sjöng ett par sånger till, men de grepo inte Johanssons så som den första.

Tvårsigenom de andra sångerna och predikan och vittnesbörden gick en melodi och en text:

"Du måste be dej igenom,
ja, be dej igenom . . ."

Johansson reste sig och gick, innan man kom med kollektbössorna.

Han hittade en liten matservering vid ett torg, och där gick han in. Det fanns kalvstek och fruktsoppa på matsedeln.

Det kom honom att minnas barnldomshemmet. Varannan söndag åt man köttisoppa och pepparrotskött och varannan kalvstek och fruktsoppa. Det var enda dagen i veckan som man åt kött, och det var även i andra avseenden någonting alldeles särskilt med den dagen. Då voro golvtilljorna vitskurade och då doftade stugan av nybakat bröd. På förmiddagen hade far läst ur postillan, och vid bordet läste mor bordsbönen.

Mor bad ofta, men då gick hon in i kammaren och stängde dörren om sig.

Far gick bort i en timmerbråte en vår, och mor fick ensam bära bördorna. Hon var stark fastän hennes kropp var späd, och hon hade ett sätt att se mot farorna och prövningarna, som han som pojke inte kunde fatta.

Var fick hon kraften ifrån?

Det surlade i lokalen och servitrisen slamrade med brickor och glas.

"Du måste be dej igenom,
ja, be dej igenom . . ."

Melodin följde honom ännu.

Han drack en kopp kaffe på maten och tog en cigarrcigarrett eftersom det var söndag. Och i de lätta blå rökslingorna såg han sin bästa kamrat ombord — Mönsterås-Kalle — när denne låg i livbåten med ett avslitet ben. De hade torpederats utanför Orkneyöarna och "Mansilia" sjönk på tio minuter.

— Alle man i båtarna!

Det var en svart vinternatt och sjön gick med vitt på kamrarna. Händerna styvnade fast vid årorna och blevo okänsliga. Fyra man voro ständigt sysselsatta med att hacka loss isen och vråka den överbord. Båten hävde sig allt tyngre och tyngre i sjöarna.

— Ro! Ro för era liv!

Johansson hade bara blåbyxorna, en tunn underskjorta och svettduken på sig. Mössan hade gått överbord.

Mönsterås-Kalle låg på durken. Man hade bundit en livrem

(Forts. å sid. 22)

Oväders- natt

Av

SID ROLAND

Här ligger havet framför oss. Viken skär långt in mellan de slätspolade stenhällarna, som bli gnistrande blanka efter varje våg, som tvekande drar sig tillbaka för att upprepa sin rörelse. I det oändliga. Som det gjorts i alla tider. Rastlöst, nyckfullt, men ändå så oändligt lika. Timme efter timme.

Längre upp bland bergknallarna titta knotiga tallar fram. Stormbrutna och snedvridna. Havet är inte alltid lika vänligt som i den här vackra kvällen.

Längst nere mellan klippblocken kluckar det i skrevorna. Vågor gnida sina klipphöllar, smilande vänligt och smekande.

Solen har gått ner. Skymningen lägger sig över kusten. En sältdoftande vind kommer smygande utifrån havsvidderna, tränger in mellan skrevorna och ger skön svalka åt kinder, som hetta efter ansträngande klättring bland bergknallarna.

Vi stå alldeles tysta och se hur natten kommer över oss. Man säger ingenting när man känner det så här.

Vi ha traskat långt under dagens lopp, trasslat oss fram på smala skogsstigar, vandrat och klättrat som berggetter härute bland klipporna.

Och långt, långt bakom oss ligger staden. Oändligt avlägset och nästan glömd.

Hårslingor fladdra ner i heta ansikten. Ögon glittra Gud vet varför. De glittra i alla fall. Och långt därute glänsar det vitt bland bränningarna.

Mörka och djupa smyga skuggorna omkring i skrevorna och över viken dansa gråvita dimslöjor. Längre bort virvlar de in bland mörka granar.

Det är svårt att bryta den här tystnaden med vanliga ord. Men till slut är det någon som börjar tala om nattlogi.

— Tältet har vi inte någon användning för, säger han. Så varmt och härligt som det nu är i luften. Förresten finns det väl knappast någonstans att klämma fast några tältpinnar härute?

Han tittar sig omkring i skrevorna.

— Inne i skogen får man bara slåss med myggen, säger en annan.

Så är det tyst igen. Vi drömma oss bort, från tältpinnar och mygg. En av kamraterna börjar tala om kvällsvard, men då han inte röner någon förståelse, så rycker han på axlarna och ger sig ensam iväg på upptäcktsfärd. Slänger sin rygsäck, försvinner mellan stenarna och blir borta rätt länge.

Men till slut är han hos oss igen. Han har hittat en liten kåk, i en vik längre bort. Han var inte ända fram, men då det rök ur stugans skorsten, så tror han nog att det kan löna sig att traska iväg dit. Alltid ska' vi väl få koka upp vårt kaffe där!

Så vi axla säckarna och ge oss iväg. Uppför klippa och nerför klippa. Det är spännande mörkt och kusligt.

Till slut ha vi den omtalade stugan alldeles framför oss. Där ligger den uppklätrad på stenslutningen, liten och grå och svår att skilja från den grå omgivningen. Men det ryker ur skorstenen.

Sakta närma vi oss stugan. Ju närmare vi komma, ju mindre förefaller den. Lutande och skröplig är den och bron framför den låga dörren är trasig. Det är en planka kvar i den, och på den får man försöka kliva.

Vi tveka ett ögonblick, men så stegar en av oss beslutsamt fram och knackar på dörren. Tysta stå vi och lyssna efter något ljud därinifrån. Men ingenting hörs och han höjer handen för att bulta på nytt, då dörren går upp så hastigt, att han ryggar tillbaka och kliver ner med det ena benet i ett hål i bron.

Dörröppningens svarta hål glor på oss, någon fnittrar till och ett rynkigt gumansikte tittar försiktigt fram. Hon betraktar oss med förskräckta ögon.

— God afton! skyndar han, som står där med sitt ena ben mellan broplankorna, att säga. Det ser ju närmast ut, som om gumman tänkte slå igen dörren mitt framför näsan på oss.

— Vad vill ni? kommer det till slut, allt annat än gästvänligt, från gumman.

— Vi, vi skulle bara höra om ni möjligen skulle ha någon liggplats för oss . . . säger vår talesman. Hans röst låter försiktig. Han känner sig inte riktigt säker på hur han skall börja och vill inte riskera ett tvärt avslag.

— Vi har sprungit omkring bland klipporna här hela kvällen, så vi äro ganska trötta.

Gumman släpper oss med blicken och granskar noga himmeln. Så, efter en lång, irriterande tystnad, säger hon:

— Blir nog regn i natt . . .

Tittar sedan åt ett annat håll av himmeln och tillägger:

— Åska också!

Några molntappar ha skjutit upp över trädkropparna.

Det är allt vi kunna se.

— Det tror jag knappast, börjar en av oss försiktigt. Det är ju så varmt och skönt i kväll . . .

— Tror! fräser gumman till. — Va' begriper han om sånt? Jag har sagt att det blir regn och åska . . . Å då blir det de! Å inte går det att ligga ute i sånt väder inte.

Och gumman vänder om in i stugan igen. Hon lämnar dörren på vid gavel, och vi tolka detta som en inbjudan och följer efter henne. Vi kommer först in i en trång liten förstuga, där vi kränger av oss packningarna och kliva så in i själva stugan, som består av ett enda rum, ganska stort och med öppen spis. Elden under en trebent kaffekokare utgör rummets enda belysning, men borta vid fönstret pysslar gumman med en fotogenlampa. Hon får snart fyr på den och vi bli i tillfälle titta oss om litet närmare.

Vid rummets kortända står en väggfast säng med fördragna draperier. Ett bord, några hemmagjordt bastanta stolar och en pall, på vilken det står en bucklig vattenhink, utgör hela möblemanget.

Tysta slå vi oss ner. Gumman pysslar borta vid spisen, kastar ett par vedtrån på kolen och slår vatfen i kaffekokaren. Men säger ingenting.

Det är irriterande tyst i rummet. Bara elden som sprakar och gummans tassande steg.

Då hör vi plötsligt ett underligt ljud. Det kommer bortifrån den draperiomhängda sängen. Ljudet upprepas igen. Det är en långdragen gäspning. Nu rör sig förhänget och ett rufsigt huvud dyker fram. Ett par sömndruckna ögon stirra häpna och oförstående från den ene till den andre av oss främlingar, och munnen gapar.

— Ligg inte och glo, Erik, säger till slut gumman förmanande. Hennes röst är låg och mild. Helt annorlunda än nyss. — Kom fram du, de ä bara tockna där turister . . .

Och hon ägnar sig återigen åt kaffekokaren.

Men han ligger kvar ytterligare en stund bakom förhänget och stirrar på oss och ser fortfarande lika förvånad ut. Och till slut gör han en rörelse och kommer nerdimpande på golvet. Han är helt påklädd och nu kan vi se att han är mycket ung. Kanske tjugo år. Men när han börjar tala så är det ett barns röst, vi höra:

— Hä . . . börjar han. — Jag heter Erik . . .

Munnen gapar igen, och han vet inte var han skall göra av händerna. Stoppar dem först i byxfickorna, men ångrar sig och låter dem slappt hänga utefter sidorna. Jag sitter närmast honom och han kommer försiktigt fram till mig och nyper i lumberjackans tyg. — Bra, bra, säger han.

Sedan blir han tyst igen och blicken irrar oroligt omkring i rummet. Det börjar kännas kusligt och när ingen annan säger någonting, så yttrar jag: — Tror du det blir dåligt väder i natt? Kanske åska också?

Åska! Pojken upprepar sakta ordet, stirrande mig rakt i ansiktet. Det är som han till en början inte kan fatta ordets innebörd, men så skiftar hans ansikte uttryck, förlorar sin likgiltighet och återspeglar i stället förskräckelse. Pupillerna i hans ögon vidgas.

— Jag drömde att det åskade . . . ! Blixten rullade rakt hit mot stugan, ett stort, stort klot . . . Jag såg . . . Nej, nej, de blir ingen åska, blir inte, blir inte . . .

Han rabblar fram orden så att de snubbla över varandra och bli till ett enda obegripligt mummel. Så tystnar han plötsligt och rusar fram till fönstret, drar undan gardintrasan och tittar ut, darrande, tvekande. Kommer se'n tillbaka till mig, med händerna djupt nere i byxfickorna. — Det blir ingen åska. Du skojade bara . . . Det blir ingen åska . . . Jag tycker inte om åskan, blixten är farlig, hemskt farlig . . . Den . . .

— Erik!

Det är gumman som avbryter honom. Hennes röst är tillrättavisande, varnande.

— Tala inte om åskan med pojken, säger hon till mig. — Han har fått torndönsskräcken, pojckstackarn . . . Åskan skrämde honom, så han blev som han är. Han stannade liksom i växten . . .

För att en smula överskylla min dumhet går jag ut och hämtar min ryggsäck och plockar fram litet godsaker ur den. Smörgåsar, några äpplen och en ask tabletter. Jag räcker ett äpple åt Erik, som glädjestrålade tar emot det. Han tar i hand och bockar och tycks helt och hållet ha glömt bort det nyss timade. Med äpplet i handen går han ett varv i stugan. Han skrattar belåtet, tittar på sitt äpple, men biter inte i det.

— Smaka på det! försöker jag. Men pojken går bara bort och sätter sig på sängkanten. Där sitter han sedan och dinglar med benen och tummar på sin nyförvärvade egendom.

— De ä nog inte nå vidare, men . . . säger plötsligt gumman, där hon står vid kaffekokaren. Hon menar kaffet. — Men om ni vill hålla till godo så . . .

Vi låta inte tillsäga oss mer än en gång och börjar duka upp innehållet i våra ryggsäckar. Vi ta sedan fram de stolar som finnas i stugan, även pallen för vattenhinken och placerar dem runt bordet.

— Nu ska här festas! säger en av oss. — Kom och sitt här mor, nej, här på den fina stolen, vetja! Jo, varsågod bara!

Gumman försöker med några artighetsundanflykter:

— Inte ska jag ta bort för er inte, nä, inte alls . . . Vi ha ätit kväll redan . . . Inte begriper vi oss på så'n herrskapsmat, inte ä vi vanä vid så'n . . .

Men efter en stund slår hon sig ner. Hon smakar inte på någonting, innan hon först trugats ordentligt. Då det är en stol för litet, så delar jag min med Erik.

Han måste trugas han också. Men länge dröjer det inte förrän läckergommen vaknar till liv hos honom. Försiktigt börjar han med ett par smörgåsar, fortsätter med sardinburkens innehåll, som i allra högsta grad tilltalar honom. Han äter ensam ur den och smackar förnöjt och torkar av fingrarna på byxorna och hugger in på någonting annat.

Stämningen i stugan blir bättre och bättre, allt eftersom innehållet i ryggsäckarna minskar. Kopp efter kopp av det mörkfärgade kaffet får göra smörgåsarna sällskap.

Till och med gumman börjar bli riktigt pratsam.

Erik har börjat tugga på äpplet och han smackar och grymtar belåtet.

— Erik då! förmanar gumman ibland.

— — —

Det är tyst härinne igen. Vi sitta och hänga och längta efter vila. Men gumman gör sig ingen brådskan att visa oss var vi får lägga våra sovsäckar. Hon plockar fram en liten svart snugga, stoppar och tänder den, sitter sedan orörlig och ser tankfullt in bland kolresterna under kaffepannan.

(Forts. å sid. 24)

Schackspalten

Red. av E. Lundin.

RUDOLF SPIELMANN †

Den berömde stormästaren, österrikaren Rudolf Spielmann, har avlidit i Stockholm i en ålder av 59 år. På grund av rasföljelserna vistades han i Sverige som flykting sedan några år.

Rudolf Spielmann är ett av de största namnen inom schacklivet. Genom sin förnäma spelkonst och sin lika förnäma personlighet var han en av de mest populära mästarna, och han saknades sällan vid de internationella turneringarna. Han företredde en utpräglad angrepps- och kombinationsstil i den gamla klassiska skolan från Morphys och Andersens tid. Hans ofta alltför djärva spelsätt bidrog måhända till hans ojämna resultat, som omväxlade med glänsande segrar och rena misslyckanden. Under 1920-talet räknades han dock till de sex-åtta främsta i världen. Den allra största framgången noterade han i den starka turneringen i Semmering år 1926, där han segrade bl. a. före Aljechin. I turneringen i Teplitz-Schönau 1922, delade Spielmann första och andra pris med Reti, och från denna tävling återge vi här ett av hans glanspartier.

Kungsgambit.

Spielmann. Grünfeld.
1. e2—e4 e7—e5
2. f2—f4

Den klassiska och stolta Kungsgambiten var ett av Spielmanns favoritvapen, som han också behärskade med överlägset mästerskap.

2. — — e5×f4
3. Lf1—c4 Sb8—c6
4. Sg1—f3 g7—g5
5. 0—0 d7—d6
6. d2—d4 Lf8—g7
7. c2—c3 h7—h6
8. g2—g3 g5—g4

Naturligtvis ej 8. —, f×g3? på grund av 9. L×f7†, K×f7. 10. Se5†† med snar matt.

9. Sf3—h4 f4—f3
10. Sb1—d2 Lg7—f6

Tvingar vit till det följande offret, som dock ligger i ställningens natur och f. ö. förr eller senare blir tvunget för att kunna fortsätta angreppet.

11. Sd2×f3 g4×f3
12. Dd1×f3 Th8—h7

Vid analyser visade det sig att 12. —, Lh3 åtföljt av Dd7 hade varit det bästa försvaret. Men att finna det bästa under ett pågående parti är det svåraste i schack. Nu följer spännande offervändningar.

13. Sh4—g6!

På detta enkla sätt uppsöker springaren bättre fält (f4 och h5).

13. — — Th7—g7

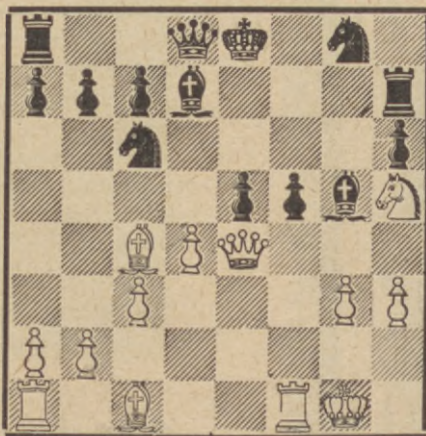
Om 13. f×g6 så 14. L×g8, Tg 7. 15. Lc4, Le7. 16. L×h6. Th7. 17. Lf7† o. s. v

14. Sg6—f4 Lc8—g4
15. Df3—g2! Lf6—g5
16. h2—h3 Lg4—d7
17. Sf4—h5 Tg7—h7
18. e4—e5!

Genom detta bondeoffer öppnas linjerna till ett avgörande angrepp.

18. — — d6×e5
19. Dg2—e4 f7—f5

Ställning efter 19. —, f7—f5.

20. Tf1×f5! Ld7×f5

Tvunget. Om De7 eller Te7 så T×g5 jämte Dg6†.

21. De4×f5 Th7—e7

Svart har nu ett helt torn mer, men det finns likväl ingen räddning.

22. Lc1×g5 h6×g5

23. Ta1—f1 Dd8—d6

24. Lc4×g8 e5×d4

25. Df5—f8† Ke8—d7

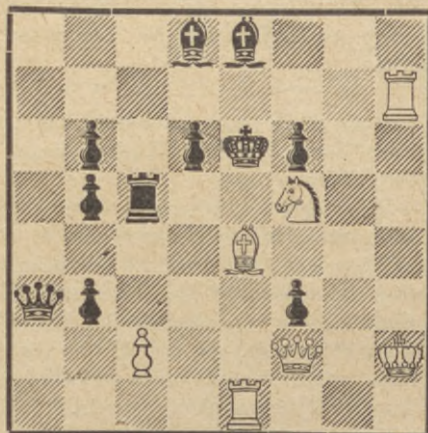
26. Df8×a8 Dd6—c5

27. Sh5—f6† Kd7—d6
28. Da8—f8 Dc5—e5
29. Kg1—g2 d4—d3
30. Tf1—f2 De5—e1
31. Df8—h6 Uppgivet.

På 31. — Te2 följer 32. Se4†, Kd7. 33. Sc5†, Kc8. 34. Le6†, 2×e6. 35. D×e6†, D×e6. 36. Tf8†, Sd8. 37. S×e6 o. s. v.

PROBLEM Nr 67.

Av J. Gamage.

Matt i två drag.

LÖSNING av problem n:r 66: 1. Tf4.

Gästerna talade språk

En hotellägare annonserade "English spoken. On parle française, Man spricht deutsch" o. s. v. på elva språk. En dag kom en resande till hotellet och bad att få låna hotellets tolk som guide för en dag.

— Här ha vi ingen tolk, svarade portieren.

— Men vem är det då, som talar alla dessa elva språk, frågade gästen.

— Våra ärade gäster, svarade portieren med den sorts leende, som är typiskt för portierer.

Söndag i moll (Forts. fr. sid. 18)

om hans stympade ben och dragit åt så hårt man kunnat, men sakta sipprade blodet ur hans kropp och hans ansikte blev allt vitare.

— Bed för mej, stönade han.

Kamraterna sågo på varandra liksom ville de säga, att det där kan väl du göra.

Ingen bad.

I den grå morgonen lämpades hans kropp överbord. Båten rörde sig allt tyngre. Andre styrmannen och kokken fingo snart gå samma väg som Mönsterås-Kalle.

På eftermiddagen lär en engelsk trälare ha tagit de överlevande ombord. Men av den saken hade Johansson inget minne.

Det blev kväll innan Johansson kom hem.

I korridoren mötte han Forbé. Denne var som vanligt halvklädd. Han var arg.

— Äntligen en, som kommer hem nykter, sade han.

Johansson kände, att Forbé luktade öl. Han gick in på sitt rum. Där låg Andersson och sov som vanligt. Det var skönt, tyckte Johansson, ty han ville vara ensam med sina tankar.

Han klädde av sig, släckte lyset och gick till sängs. Så vände han sig mot väggen och gick in i sin fantasivärld.

En sörmländsk hage med vitstammiga, trånande ungbjörkar och gullvivor och liljekonvaljer . . .

I korridoren mötte han Forbé.

Nere vid sjön låg stugan, där han växt upp. Den hade en täppa med jasminer, syréner och en buske med gula rosor vid stugväggen. En systerson hade fått överta stugan så länge, ty Johansson ville inte flytta från Stockholm. Jo, han ville nog, men det var det gångna, som hindrade honom. I det gångna fanns en ung kvinna, som skulle ha väntat på honom tills han kom hem från sjön. Men hon orkade inte vänta, hon blev en annans och sedan hatade han sin hembygd.

Tills nu!

I förra veckan hade systersonen skrivit till honom. Antingen skulle Johansson resa hem nu och överta stugan, eller också borde stugan säljas. Det fanns spekulanter.

Ännu hade Johansson inte bestämt sig. Det var svårt att slita sig ur en miljö, som man vuxit ihop med under långa trettio år.

Men var det värt att hålla fast vid den nuvarande?

Han låg och lyssnade till hur smältvattnet trummade mot fönsterplåten. Det lät trist. Och ute stod en svart, kall och våt natt . . .

Ingenting efter de gamla hade rörts, hade systersonen skrivit. Där fanns alltså de vackra trasmattorna på kammargolvet. Mor hade en underbar förmåga att sätta ihop färger. Och där var gungstolen och kakelugnen och byrån och allt. På divansbordet låg bibeln, där hela släkten stod uppskriven med alla förnamn, födelseår och dödsår.

Hade någon skrivit mors dödsår?

Han borde resa hem och göra det annars. Och då komme han nog att stanna kvar, tänkte han.

— Ja, jag reser!

Han tänkte så intensivt, att tankarna fingo ord och han talade högt.

Han satte sig upp i sängen och stirrade rätt ut i mörkret.

Nu skulle han resa! Och aldrig komma igen.

Han gick upp och klädde på sig, ty det gick i alla fall inte att sova. Strax före fem på morgonen hade han sina väskor färdigpackade. Han skrev en hälsning till hyresvärden, ty han ville inte tala med honom, och lade den på bordet.

När han gick förbi köksdörren, öppnade Forbé och tittade efter honom.

— Det var då ett förskräckligt rännande ut och in i denna natt!

Johansson svarade inte utan sköt igen tamburdörren så att han kände, att patentlåset tog ordentligt. Och så stod han nere på gatan. Han satt en stund på ett femkafé, innan han gick till Centralen.

Tåget gungade fram i en mjuk, behaglig rytm och skenskarvarna sjöngo. Ja, visst sjöngo de. Hör:

”Du måste be dej igenom,
ja, be dej igenom . . .”

Melodin var ännu med honom.

Inne i kammaren därhemma stod en liten orgel. Far brukade spela på den ibland. Nu skulle han själv försöka, han fick ju så gott om tid nu.

Och på divansbordet låg bibeln.

Det är inte lätt för en okunnig människa att veta, hur hon ska handla för att göra rättast här i livet. Man beger sig ut i världen med de bästa förutsättningar och förhoppningar. Men man kanske kapsejsar, blir vrak och strandar på en sjömanskrog i ett främmande land.

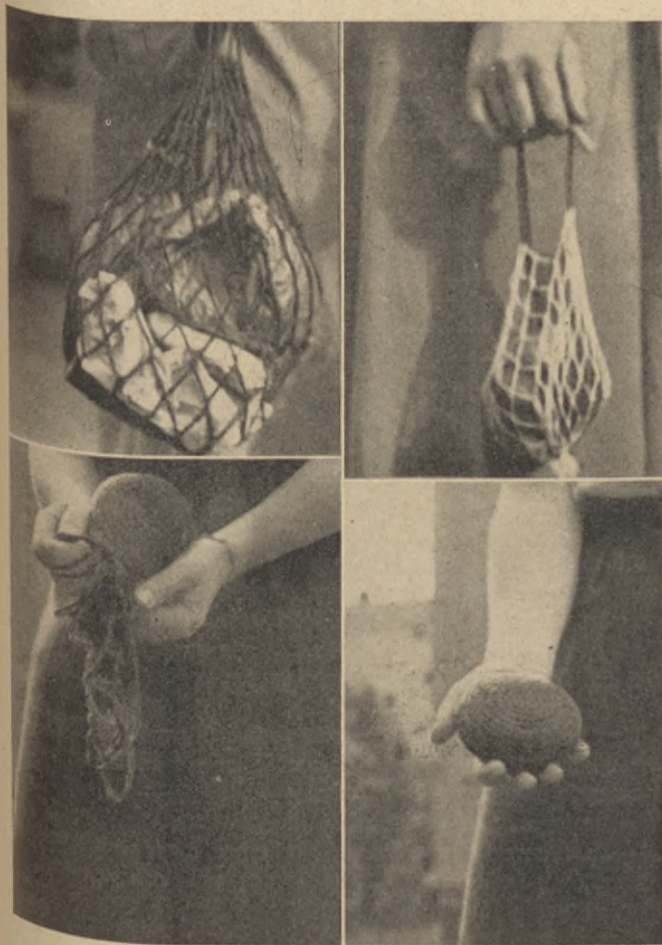
Det är inte lätt att veta råd för allting!

Men om man gjorde sig tid att tänka, så borde man väl i alla

(Forts. å sid. 25)

Hemslöjd Handarbeite

Virkning och knytning för shopping

Virkning och knytning kan vara en lämplig sysselsättning för såväl män som kvinnor och här skall jag beskriva ett par kassar, som lämpar sig även för nybörjare om så är.

Till båda kassarna kan man använda restgarn och gärna i flera färger. Det ser bara trevligt ut. Men det måste vara starkt och stadigt garn såsom bomullsgarn, fiskegarn eller konstsilke, ej gärna ullgarn, som är elastiskt.

Vi börja alltså virka med en virknål nr. 3 eller 5 och lägger upp 3 luftmaskor, tar ihop till en ring och virkar sedan 2 fasta maskor i varje luftmaskas bakre båge. Så håller man på runt några varv tills man ser att man ej behöver öka i mer än varannan maska, så småningom i var tredje, var fjärde och slutligen inte alls. Då den sålunda runda plattan är ungefär 10 cm.

Patienternas Förening

Telefon:
23 40 10

Postgiro:
3721

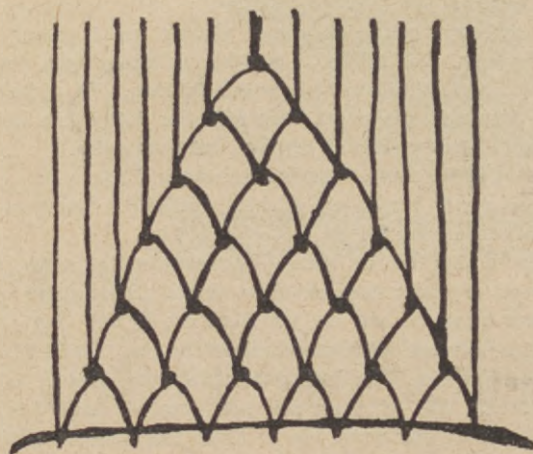
Alla handarbetsgarn erhållas fördelaktigt från Otto Elmgrens A.-B. Särskilda fördelar äro: firmans enorma sortering av alla slags garnar samt lägsta möjliga priser.

Otto Elmgrens AB.

L:a Nygatan 19

STOCKHOLM

i dam. tages garnet av och man virkar ännu en rund platta exakt likadan. Dessa båda plattor skall bilda kassens botten samtidigt som de bli dess fodral. (Bilden åskådliggör hur kassen ser ut färdig och instoppad i sitt fodral.) Man lägger dem alltså med rätsidorna mot varann, slår upp 14 luftmaskor med det vidhängande garnet och fäster fast dessa med en fast maska tagen genom dubbla maskbågar. Ytterligare 2 fasta maskor (genom dubbla bågar) virkas och så återigen 14 luftmaskor, som fästes fast o. s. v. tills man kommit runt plattorna. De sista 5 cm. tar man bara i den ena plattans maskbågar för att få en öppning, där så småningom hela kassen kan stoppas in. Man fortsätter så att virka kassen som ett nät, d. v. s. slår upp 14 luftmaskor och fäster fast dem på höjden (i 7:de maskan) av föregående varvs 14 luftmaskor. När önskad storlek uppnåtts slår man på fingrarna en snodd eller virkar en stadig sådan och trår igenom upptill.

Den mindre kassen på bilden är knuten enligt ovanstående schema. Upptill är garnet lagt dubbelt och man kan lämpligast under arbetets gång lägga det runt ett snöre, som är fäst fast vid t. ex. en stolsskarm. 80 cm.—1 m. långa garnändar är lagom. Se till att knutarna komma på lika långt avstånd från varandra. När framsidan är färdigknuten (man knyter så långt det går) fortsätter man och knyter baksidan med de kvarhängande trådarna. Upptill gör man en snodd med ett par tofsar som avslutning.

Carin Kernell-Karkoff.

Ovädersnatt

(Forts. fr. sid. 20)

Gummans pipa snörvlar. Fotogenlampan lyser svagt och skuggorna bli mörkare i stugans alla skrymslen. Kolen falna.

Därför rycka allesammans till då det plötsligt glittrar till i fönstret mot viken. Ett ögonblick badar rummet i ljus. Våra ansikten lysa vita. Sedan blir det ännu mörkare härinne.

Åskknallen kommer tätt på. Det skraller mellan klipporna därute.

Ovädret är över oss.

En ny blixtnatt glittrar till, följes tätt efter av en andra, en tredje. Knallarna komma oavbrutet, falla in i varandra. Ett öronbedövande ljud.

Det börjar blåsa. Vi sitta alldeles orörliga och lyssna hur vinden melankoliskt ylar i skrevorna. Ett stritt regn piskar stugans ena vägg.

Alldeles bredvid mig har Erik krupit ihop. Hans ansikte är likblekt och händerna darra.

Tysst tassar gumman fram till honom. Läger lugnande sin hand på hans axel.

Men pojken märker det inte. Han kryper bara längre in i hörnet.

Ovädret tilltar och stämningen börjar bli outhärdlig. Jag reser mig och går fram till fönstret.

I detsamma rycks dörren upp och Erik störtar ut. Ingen av oss har märkt att han smugit sig mot dörren.

Gumman springer fram och stirrar blint ut i mörkret. Hon är alldeles vettskrämd. Regnet formligen öser ner och piskar hennes ansikte.

Hon säger ingenting. Men de tandlösa käkarna röra sig upp och ner. Två av oss ger oss ut, den tredje stannar kvar för att hålla gumman sällskap.

Vi äro genomvåta redan när vi slå igen dörren bakom oss. Och alldeles becksvalt är det. Blixtar lysa och de våta klipporna, svarta blanka, skymtas några ögonblick. Sedan är det lika mörkt igen.

Vi hör hur vågorna rasa mot skären ute i viken. Nu är havet vredgat. Nu skulle vi inte kunna känna igen det, om vi kunde se. Och himmeln ljungar och brinner. Vi snubblar fram mellan stenarna går några steg och slår fötter och knän mot något nytt hinder. Ibland tappa vi bort varandra.

En blixtnatt igen. Ännu starkare än någon förut.

Den slog ner i marken alldeles bredvid! Stammen på en tall klövs från topp till rot.

Sedan är det mörkt igen. Ogenomträngligt svart. Ögonen värka och vi vänta bara på nästa skräll. Sekunderna gå, men den låter vänta på sig. Jo, nu! Men nu är det långt härifrån. Det dröjer ett bra tag innan bullret når oss. Övädret är över. Det har försvunnit lika hastigt som det kom. Regnet saktar av.

Genomvåta stå vi utan att veta var vi skola börja söka pojken. Men i detsamma hör vi Eriks röst alldeles bredvid oss. Vi är nu invid den kluvna tallen. Rösten kommer därifrån.

— Mor, mor!

Vi ropar och pojken kommer emot oss. Vi ser honom inte men vi hör hans steg. Nu är han alldeles tätt inpå oss. Så nära att vi kunna röra vid honom.

— Ser ni inte...? Hör ni inte...?

Det är pojken, men rösten är en annans.

— Jag är inte rädd för åskan längre... Nu får det åska bäst det vill. Jag är inte rädd.

Tysnad. Lika mörkt. Regnet har nästan upphört, det duggar bara. Pojken andas tungt, griper mig om ena armen och kniper åt, hårt som ett skruvstöd.

— Blixten slog ner i tallen, förstår du... Jag låg alldeles under den. Men det gjorde mig ingenting. Ingenting!

Han släpper taget om min arm och stegen dö bort.

Duggregnet skvalar skönt på ansiktet. Borta över havet glimmar det till, helt svagt, då och då. Men vågorna brusa med oförminskad kraft mot klipporna.

Himlen ljusnar i öster. Och mot den avtecknar sig tydligt en kluvan martall.

Ovädret är över. Men det har bestämt hänt någonting härute i natt?

Spegeln

(Forts. fr. sid. 14)

Ja, så hade spegeln sagt dem, tyckte de, den minnesrika kvällen. Och själv visste Gerhard mycket mer än så. Att ett liv utan Anne-Lis... o. s. v.

Men det var då, och nu, ja nu, där han satt och mediterade över detta liv utan henne, kunde han inte fatta sitt för tillfället påsmetade lugn. Det var inte alls svårt, intalade han sig själv, men någonsans djupt inom sig hörde han rösten som protesterade:

— Du ljuger! Sjufaldige lögnare! Vänta och se!

Den där sista uppmaningen låg det så mycket hot i, att han omedvetet ryste till. Och så kom den där oron tillbaka igen, gnagande och molande. Han tände en cigarett. Lugn bara, det går snart över, sade han sig själv. Men den mekaniska rösten inom honom hänskrattade: Du ljuger.

Och då kröp han till korset.

Han hade redan tagit på sig rock och hatt och hunnit fram till hennes port, när han kom ihåg det där med spegeln. Men det lyst i hennes fönster, det såg så varmt och hemtrevligt ut därinne, rullgardinen var uppdragen och hon satt böjd över något. En bok, kanske?

Då ringde han resolut på klockan.

— Ett ögonblick — ja, det var Anne-Lis röst, men dröjande, grumlig på något sätt. Den hördes som ett ängsligt fågelpip. Hans tinningar bultade och han tittade oavvänt på läsvredet. Det dröjde en stund innan dörren öppnades.

— Å, Gerhard, du, du...

Hon häde gråtit. Pudret satt fläckvis och grovkornigt på näsa och kinder. Hon såg så hjälplös ut, men vid anblicken av honom lyste hon upp och suckade:

— Du kom... Å, Gerhard...

— Ja, stammade han, för vad skulle han säga, egentligen? Hon drog in honom, stängde dörren och lade armarna om hans nacke.

Men så kom han ihåg något.

— Du, började han, var det, var det spegeln?

Hon nickade och såg tankfull ut.

— Gick den i bitar?

— Naturligtvis! Men jag har köpt en ny. Vill du se den?

— Ja, svarade han och följde henne in i rummet.

Spegeln hängde där på samma plats som den förra. Hängde var kanske inte rätta ordet. Den var fastskruvad, väggfast.

Han måste le, långt och länge. Och tänka ett tag igen: Om man händelsevis skulle...

Längre hann han inte. Anne-Lis avbröt honom, som om hon redan läst hans tankegång.

— Den bör väl hålla, eller vad tror du? Kom hit och ställ dig, förresten. Få se, om den säger att vi är vackra barn.

— Hjärtanskära Anne-Lis!

Etter Annat

Höst- tecken

Vi konstatera med en viss förvåning att hösten åter är här. Med förvåning därför, att hösten brukar föregås av sommar, en årstid som detta år lyst med sin frånvaro.

Ett osvikligt hösttecken är att Status julnummer nu är i vardande. Som vanligt blir det en av landets förnämligaste jultidningar, vi kunna bjuda våra läsare. Inga kostnader ha skytts — som det brukar heta i reklamen — för att göra julnumret så förstklassigt som möjligt både till utstyrsel och innehåll.

Omslaget

— för att börja från början — är en verkligt läcker sak i trefärgstryck, utförd av konstnärinnan Edit Lindén. Bara det bör göra tidningen lättsåld, vilket våra kommissionärer inom kort kunna övertyga sig om då vi som vanligt komma att utsända provtryck med beställningslistor.

Juldikten,

som måste finnas i varje verklig jultidning, har skrivits av Gunnar Ekelöf. Harry Martinsson bidrager också med en ståtlig dikt, "Träkors i urskogen". Båda dikterna ha på ett förnämligt sätt illustrerats av konstnären Stig Åsberg.

De lungsjukas psykologiska problem

äro föremål för en mycket intressant artikel av d:r Elsa-Britta Nordlund vid Serafimerlasarettets nervpoliklinik i Stockholm och en annan läkare, d:r Einar Wallqvist i Arjeplog, författaren till boksuccén "Kan doktorn komma" har också utlovat ett bidrag.

En annan Norrlandsskildrare författaren

Helmer Grundström, berättar om "Lapphelg i Fatmomakke".

Den icke ökände f. d. svenske generalkonsuln i Siam

Fredrik Adelborg

har skrivit en fascinerande äventyrsberättelse från Siam, "Helveteshålan vid Gopeng", en självupplevd historia, som bara den är värd priset för jultidningen.

Med noveller medarbeta bl. a.

en av de aderten i Svenska Akademien

Bo Bergman, Arvid Brenner, Waldemar Hammenhög, Moa Martinsson och Willy Walfridsson.

Johannes Edfelt bidrar med en intressant essä om de landsflyktiga tyska skalderna Franz Werfel och Hermann Hesse.

Det traditionella julkåseriet på vers

har även i år skrivits av Martin Nilsson, som även illustrerat detsamma på känt och uppskattat manér. Bland illustratörer i övrigt märkas konstnärerna Stig Åsberg, Ernst Åkerbladh och T. Sandberg.

Förutom av teckningar illustreras de olika artiklarna med talrika fotografier, såväl från Grundströms Lappland som från Adelborgs Siam. Ett trevligt foto-reportage från ett hem för tuberkuloshotade barn hör också till innehållet.

Slutligen

kan nämnas att årets julnummer av Status utökats med inte mindre än 16 sidor, vadan det alltså kommer att innehålla 64 sidor plus omslag. Trots detta och trots de höjda omkostnaderna kan det erbjudas våra läsare till det synnerligen facila priset av kr. 1:50.

MALCUS

Spiralborr och verktyg

av svenskt kvalitetsstål tillfredsställa de högsta anspråk på skärhastighet, precision och hållbarhet. Stort lager av alla förekommande dimensioner och typer.

A.-B. MALCUS HOLMQUIST - HALMSTAD

Status julnummer blir landets i sitt slag billigaste och bästa jultidning — utan minsta tvivel.

1934.

RED.

Söndag i moll

(Forts. fr. sid. 22)

fall kunna känna inom sig, att det inte är rätt att slita alla band med fosterjorden, med hembygden, med hemmet. Det borde man väl kunna förstå, utan att någon talar om det för en!

Och nog för att det gamla och gångna var torftigt ibland och tungt och trögt, och inte för att han som pojke begrep mycket av det kärva, gammaldags ord, som far läste ur postillan, men det fanns någonting i allt det där i alla fall, som man borde

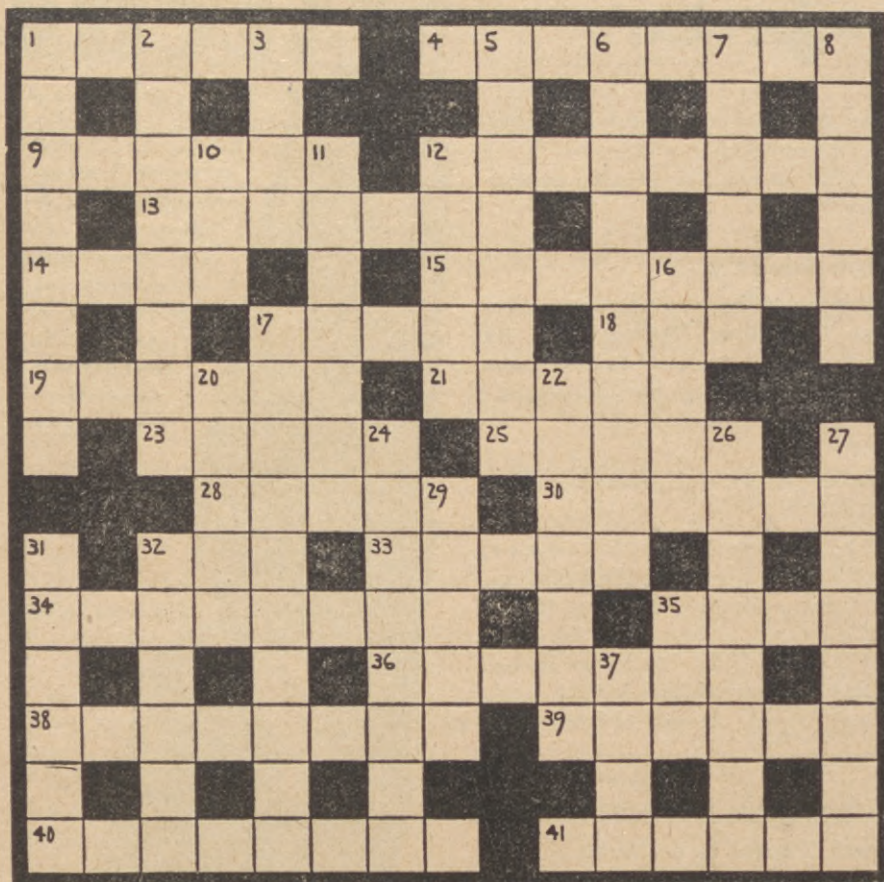
kunna titta närmare på nu, sedan man blivit äldre och förständigare.

Fruktråden måste kanske gallras efter så många år och kanske den stora rosenbusken med de gula rosorna dött ut, men det fanns väl flera att få.

Och den gamla nötta familjebibeln skulle han se om.

När han steg av vid den lilla stationen och slog in på den smala, slingrande väg, som ledde hem, jublade en melodi inom honom.

KORSORD NR 10

VÅGRÅTA ORD:

1. Låter herrstrumpan bäst komma till sin rätt. (6)
4. Kannibalism, säger Bernard Shaw. (8)
9. Där produceras med maskiners hjälp. (6)
12. Den något asociale poeten från Metz. (8)
13. Gör man både i konkurs och i fängelse. (7)
14. Något som fisken inte ser. (4)
15. Användes 17 som. (8)
17. Han är välkommen tillbaka i det gröna. (5)
18. Skulle betyda ytterligare svårigheter med folkförsörjningen. (3)
19. Java. (6)
21. Inte riktigt med verkligheten överensstämmande. (5)
23. Produkt från diktarverkstad. (5)
25. Skickas från bank och post. (5)
28. Det skall man inte göra med barn. (5)
30. Där finns allting. (6)
32. Betraktar Stalin Finland som. (3)
33. Har den vilsegångne gjort. (5)
34. I svenska flottans tjänst. (8)
35. Skulle herr Nothin ha kallats i gamla Rom. (4)
36. Det som kloka gumman kallar älta. (7)
38. Lämpar sig kanske bäst för en röd agitators lungor. (8)
39. Sir Malcolm Campbells är mycket obetydlig. (6)
40. Där lägger man märke till den fina piken. (8)

41. Hamn och sade Kolingen, när han hittade en urdrucken liter. (6)

LODRÅTA ORD:

1. Hur är det i ett vacuum? (8)
2. Blir svenska nationen snart med den nativiteten vi ha. (8)
3. Den kan hota, men också bota. (4)
5. Från Liverpool till Newyork. (8)
6. En dam som knyter många förbindelser. (10)
7. Herre och räknas böcker. (6)
8. Havsgudens attribut. (6)
10. Tag första tåg! (3)
11. Ej sällan att stoppas i en säck och kastas i sjön. (7)
12. En rimlig begäran att sjuksyster får vid nattlampans sken. (5)
16. Benämning på olika sorters gräs. (5)
17. Är den som i likhet med Frödings beväring "ger attanefan vad det tänks eller tycks". (10)
20. En åtgärd i köket. (5)
22. Richthofen presterade en häpnadsväckande. (7)
24. "Främlingsskapets kyla står som rimfrost kring hans huvudhår". (8) (Franz Werfel)
26. Estland. (8)
27. Bleka grevinnan. (8)
29. Uppskattas av lantmätare. (5)
31. Överspänd företeelse i en bombarderad stad. (6)
32. Kan höstdimma vara. (6)
35. Verkade långt före Medicinalstyrelsen. (3)
37. Dra ut, men inte i krig. (4)

Lösningar

till korsord nr 10 skola vara oss tillhandat senast den 20 nov. Två pris utdelas på resp. 10 och 5 kr.

På grund av att decembernumret utgives som julnummer, vilket presslägges redan i november kan pristagarnas namn meddelas först i januarinumret.

På förekommen anledning påpekas att varje tävlingskuvert får innehålla endast en lösning liksom att varje tävlingsdeltagare givetvis inte ägerrätt att insända mer än ett tävlingskuvert. Glöm ej att märka kuvertet "Korsord nr 10".

Lösning till korsord nr 8.

Första pris, 10 kr., gick till Bertil Engström, Tallgatan 12, Sundbyberg, och andra pris, 5 kr., till Ragnar Bodin, Centralsanatoriet, avd. II, Uppsala.

Johan Alfred i Masatorpet är ute i skogen och hugger ved och vid ett kraftigt yxhugg råkar ett vedträ med vinande fart studsa upp och dänga Johan Alfred under hakan. Han drar med handen ett tag på det träffade stället men fortsätter att hugga tills det blir tid att äta middag ur det medhavda knytet. När Johan med en klunk mjölk skall blöta den torra brödtuggan, märker han att mjölken sipprar ut genom hakan, där vedträet gjort ett nytt hål rakt in i munnen. Han säger sävligt:

— Å sjuutton — gick dä höll!

Två stiligas damer stå under en markis i väntan på att en äskskur skall gå över. — Den där spolingen i regnrocken står visst och flirtar med dig, säger den ena. — Ja, regnet får ju allt grönt att sticka upp.

— Vad är det för ett sätt att låta en vaktmästare komma hemsläpande med dej klockan tre på natten? Varför kom du inte hem klockan tio som du hade lovat?

— Då hade vaktmästaren inte tid.

FELLINGSBRO

BETALD ANNONSPLATS

FJUGESTA

Lennart Erikssons

CHARKUTERIAFFÄR

Telefon 34 FJUGESTA Telefon 34
REKOMMENDERAS
Leverantör till Garphytte Sanatorium

GRILLBY

Grillbyortens behov av järnvaror
byggnadsmaterial, redskap och maskiner
m. m. tillgodoses på bästa sätt av ortens
välsorterade affär i branschen

Grillby Nya Järnhandels A.-B.
Tel. 13 & 73 Postgirokonto 23962

GÄLLIVARE

O. H. LUNDKVISTS Charkuterifabriks

välsmakande och kvalitativt förnämliga
produkter rekommenderas

GÄLLIVARE Telefon 135

GÄVLE

Värme-, vatten- o. avloppsledningar Davoust Rörlägningsaffär A.B.

Telefon 11 73, 3673 GÄVLE
Firman etabl. 1899.

A.-B. MOTORTJÄNST I GEFLE

S. skeppsbron 20. Tel. 929, 970, 1070, 5429
Representant för: Ford Motor Company
A.-B., Svenska Bensin- & Petroleum
A.-B. BP, Vacuum Oil Company A.-B.
Gummi A.-B. Englebert. Gengasaggregat:
Ford. SF. Källe, Svedlund, Gragas.
ELBILAR — RESERVELSLAGER

Lantmännens Tryckeri

VESTLUND & Co.

N. Kungsgatan 31 - GÄVLE - Tel. 30 83
Specialitet: Tidningar och Tidskrifter

WELIN & ÖBERG

KOLONIALVAROR I PARTI

Telefon 49 29 — 50 29 GÄVLE

A B SJÖSTRÖMS FABRIKSOD

Tel. 1003, 1023, Gävle Tel. 1003, 1020, 1023
Filial: Söderhamn, Tel. 2306
Affären grundad 1862.

Manufakturvaror. Siden-, Ylle- o. Klän-
ningstyger. Mattor, Möbelyger, Gardiner
Damkonfektion. Linne- och Bomullsväv-
nader m. m.

GÄVLE

Lilla Hotellet St. Esplanadgatan 15 REKOMMENDERAS

GEFLE Metallgjuteri

Sven G. Dahlqvist
Sikviksgatan 2 — Gefle — Telefon 44 99
Utför metallgjutgoods i alla rödgodsle-
gningar, i styckevikter upp till 600 kg. —
Lagerbussningar alltid i lager.
BEGÄR OFFERT.

K. E. KLING, Mek. Verkstad

5:te Tvärgatan 1 Tel. 24 21, 54 62 GÄVLE
Svarvning - Fräsning - Slipning - Fixtu-
rer - Experimentarbeten.
Detaljer till Flygplan.

SÖDRA KAFÉET

Södra Kungsgatan 32. — Tel. 130
Alltid gott kaffe och goda smörgåsar.
Även hemskickning.
Obs! Ny regim.

Vältalighetens triumf

En resande, som arbetar i rakblads-
branschen, har gett sig ut på turné i
landsorten och hunnit till Kristianstad.
Att han inte glömt språklädan hemma
framgår av följande referat i en lokal-
tidning:

— Se här, mina damer och herrar, se
här, vilket förnämligt gyllene papper,
som bladet ligger insvept i. Titta på det,
mitt herrskap. Dåliga rakblad ligger inte
i sådant papper. Man kostar inte på ett
sekunda rakblad ett sådant emballage.
Det är prima grejor det här, mitt herr-
skap.

Det var ingen som ens försökte oppo-
nera sig mot detta fantastiska kvalitets-
bevis.

— Men se nu här, mitt herrskap, hur
lätt jag skär av ett hår med detta världens
utan tvekan bästa rakblad. Detta
här, mitt herrskap, det är inget vanligt
hår, vilket som helst. Detta hår har till-
hört en fransk grevinna, som blev arke-
buserad för att hon varit otrogen sin
man.

Det var ett argument, som skingrade
all slags kientrogenhet. Fyra damer köp-
te omedelbart var sin bunt rakblad och
flera herrar började ta åt bakfickan ef-
ter portomonnän. Reklamens makt är
stor och underbar.

*

—Min doktor sa, att jag borde avhålla
mig från öl, vin, brännvin och konjak . . .

— Och punsch, förstås?

— Det sa han ingenting om, och jag
hör inte till dem som gör onödiga frå-
gor!

Strömming,

färsk, saltad, kryddad eller rökt — lika
populär i alla anrättningsformer.

GÄVLEBORGS LÄNS

FISKFÖRSÄLJNINGSFÖRENING u. p. a.

ALLA

bil- o. motorreparationer

SÖDERLUND & LINDSTRÖM
GÄVLE Tel. 73 20, växel.

HUDIKSVALL

HUDIKSVALLS BRYGGERI A.-B.

HUDIKSVALL

Telefon 13 och 302

Rekommendera sina tillverkningar av
Klass II Pilsner, Klass I Lagerdricka,
Mineralvatten samt Läskedrycker.

WALLNERS ALLMOGEDRÄLL

är en handuksväv av högsta kvalitet, till-
verkad av rent, långfibrigt linnematerial.
Handdukar av denna vävnad äro därför
mjuka, behagliga och hållbara.

Illustrerad katalog på begäran.

Wallners Helsinginne-industri
HUDIKSVALL

MANFAKTUR- & GARNAFFÄR DAM- & HERREKIPERING

RESEFFEKTER

Alltid välsorterat lager av senaste nyhe-
terna i branschen.

Hudiksvalls Manufaktur Aktiebolag

HÄLSINGBORG

BETALD ANNONSPLATS

HÄRNÖSAND

NORMA — Bar och Konditori

Långgatan 8. Tel. 1975
Frukostar, lunch och mid-
dagar serveras. Abonnen-
ter mottagas.

O B S! BARENS BILLIGA PRISER

Svea Konditori

Storgatan 7. Telefon 1308
REKOMMENDERAS

JÖNKÖPING

GÖR ETT BESÖK PÅ ÖSTBERGS KONDITORI
Stadens äldsta och förnämsta.
Ö. Storgatan 9 Tel. 131 - 18 25
V. Storgatan 3 Tel. 604
KAFFEFRUKOST och LUNCH serveras

Fané raktiebolaget

Nils Lindström
Jönköping. Tel. 19 44, 44 19, 11 24
FANÉR — TRÄVAROR
för möbelfabrikation.

Efterfråga och köp

SKÅNEBAGERIETS

förstklassiga brödtillverkningar
— RASLÄTT, JÖNKÖPING —
Inneh. EDV. NILSSON. Tel. 29 11

KONDITORI**VILLA ROSENBORG**

Tel. 13 67 ROSENLUND Tel. 13 67
Jönköping
rekommenderas på det bästa

Besök

JÖNKÖPINGS MJÖLKBARER
Östra Storgatan 42 - Västra Storgatan 11
Telefon 33 19 Telefon 25 25
Öppet: vardagar 8 f. m.—10 e. m.
Söndagar 12—9 e. m.

Goda BRÖDTILLVERKNINGAR

av alla slag köper Ni hos

STRANDBERGS BAGERI

Kapellgat. 4 JÖNKÖPING Tel. 25 55

J. A. EKBERG, Smidesverkstad
JÖNKÖPING Tel. 149

Utför:

Byggnads-, Ornamentsmiden, Järn-
konstruktioner, Svetsning och Repa-
rationsarbeten m. m.

JUNE - MUNKTELL**MARINMOTOR**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg.
AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK
JÖNKÖPING Telegramadress: Motor
Telefoner: 197, 897

KALMAR**BIL**

-OLJOR
-TOPPAR
-BÄRNINGAR
-GARAGERINGAR
-DÄCK och SLANGAR
-REPARATIONER
BENSINSTATION.

A.-B. SIFVERT & FORNANDER
S. Vägen 30, Kalmar. Tel. 7, 2 15, 15 15

ELNA SJÖGRENS**DAMFRISERING**

SÖDRA LÅNGGATAN 26
REKOMMENDERAS!

KARLSKOGA

E. BJELKES
SNICKERIFABRIK
KARLSKOGA
Levererar allt vad Ni behöver till Edert
nybygge. Telefon 303 16

Bergs Konditori

Gott kaffe. Gott bröd.
REKOMMENDERAS

CITY Bar och Matsalar

Karlskoga Tel. 312 99.

GOD och VÄLLAGAD MAT

— FESTVÄNING

KÖP OCH FÖRSÖK**Konditori Kronans**

dagligen förska varor

Tel. 317 45 SKRANTA.

Konditori Solbringen

A. LUNDQUIST

Tel. 216 KARLSKOGA Tel. 216

KARLSKRONA**MODESALONGEN****Lia**

Ronnebygat. 46 - Karlskrona - Tel. 613
— REKOMMENDERAS —
Individuell smak! Billiga priser!

KARLSTAD**AKTIEBOLAGET
GEJERS MOTORAFFÄR**

Edman & Co. KARLSTAD
Fullständig mekanisk verkstad. Spe-
cialité: Motorrenoveringar. Bilelektrisk
verkstad. Laddningsstation. Bär-
ningsbil. Reservdelar och tillbehör.
Tel. 108 45, 132 45. Verkstaden 114 94

NICKEBO RESTAURANG

Naturskönt läge vid Klarälven. Öppet
året om. Sommartid terrasservering.
Lunch, middag och supé från 2.—.
Förstklassig konsert- och dansmusik.

Busscentralen

Trafik A.-B. Haglund & Larsson

Tel. namnanrop.

HABKO

Trävaror o. byggnadsmaterial
Handelsaktiebolaget Karl Olsson
Tel. 153 50 växel KARLSTAD

KARLSTAD**VERKSTADEN MEKANIK**

AXELL & JANSON
Nygatan 17. Tel. 120 58
REKOMMENDERAS

**ROBERTS MOTORMEKANISKA
VERKSTAD**

Fullständig verkstadsrörelse.

A.-B. WÄSTLUNDS TRÄ

levererar alla slag av

byggnadsartiklar

Tel. 101 65, 117 56.

Hammarbergs Rörledningsfirma

Drottninggat. 29 KARLSTAD Tel. 5 20
Ing. O. G. HAMMARBERG
Utför arbeten för: Värme, Gas, Vatten,
Avlopp. Nyanläggningar, Moderniserin-
gar. Reparationer.

KIRUNA**A.-B. EDVIN MARTINSSONS
JÄRNAFFÄR**

Telefon 4 KIRUNA
STOR SORTERING. LÅGSTA PRISER
— SPORTARTIKLAR! —

KOLSVÄ**GUTTSTA BRYGGERI
KOLSVÄ**

Rekommenderar sina välkända tillverk-
ningar av **MÄLTIDSDRICKA**
tappat å 5 o. 10 liters glasflaskor samt
LÅSKEDRYCKER och **VICHYVATTEN**
Telefon Kolsva 21

ARNOLDS Cykel- & Radioverkst.

Tel. 173 — KOLSVÄ — Postgiro 179813
Försäljer cyklar, Crescent & Rex väl-
kända fabrikat. Philips radio ständigt i
lager. Gamla apparater tages i utbyte.
Alla reparationer för såväl cyklar som
radio utföres fackmässigt till humana
priser.

KOLSVÄ-LIMPAN

från

Roland Ryds Bageri

Rekommenderas
Småbröd - Wienerbröd - Tårter
Bakelser - Goda Skorpor
Bageriet Tel. 41 Bostaden Tel. 12

BETALD ANNONSPLATS**KRISTIANSTAD****VISÄLJA**

alla slag av byggnadsmaterial till plat-
sens lägsta priser. Ljusplywood och
Jonitex. Ivö cement.
Carl Nilssons Trävaruaffär
Kristianstad Telefon 11
Filial Långebro. Telefon 113

KUNGSÖR

Värme-, Vatten o. Sanitära

Anläggningar samt alla i branschen förekommande reparationer utföras väl och billigt.

RÖRLEDNINGSFIRMAN
EDHOLM & KARLSSON
Tel. Kungsör 136.**LINKÖPING**

Alltid senaste

NYHETER
HATTFABRIKEN SPECIAL
Klostergatan 23 Tel. 42 25**EN HATT**från
ELIN WALLINS MODEAFFÄR
Apotekaregatan 8 — LINKÖPING
ÄR ALLTID MODERN!
Stor sortering. Billiga priser.**FÖRENADES MUSIKHANDEL**
SPARBANKSHUSET - LINKÖPING
Tel. 62 72 och 604.**FLYGLAR - PIANON - ORGLAR**
Radio, Grammofonskivor, Dragspel, Stränginstrument.**P. G. Svenssons Möbler**Egna tillverkningar.
Möbler, Mattor, Möbeltyger, Sängkläder
Gör ett besök och övertyga Eder om våra låga priser och höga kvalitéer.
Ekholmsv. 11 Persbo, Linköping, tel. 53 71**Resande till Linköping!**Intag Edra måltider å
RESTAURANTEN
Hantverkaregatan 1**GOD OCH BILLIG MAT**

Linköpings Kaféaktiebolag

John Boklund & C:o
MÖBLERINGSÄFFÄR
LINKÖPING
Ågatan 26 Telefon 5 28**MATTOR - MÖBLER****CONRADS MÖBLER & RAMAR**
— CONRAD JOHANSSON —
Möbelutställningslokal och kontor:
Djurgårdsgat. 2 — Tel. 28 13Glasmästeri, Ramar, Tavor, Rullgardiner
och mattor — Apotekarg. 7. — Tel. 40 76**BETALD ANNONSPLATS!****LULEÅ****SVEN NILSSONS****Reparationsverkstad****LULEÅ**
Gammelstadsvägen - Tel. 19 60, Bost. 31 30
REKOMMENDERAS
Fullständig bilservice.**MALMÖ****Cederholms Byrå**Grundad 1914
Löjtnantgat. 8. MALMÖ. Tel. 226 96
Bokföring - Revisioner - Rättshandlingar**Byggmästare KARL LARSSON**Säfstaholmsgatan 9 - MALMÖ
Tel. 279 10, 170 53.

Utför nybyggnader och reparationer. Införda offert.

CARL LUNDS**STÅL-, EMALJ- och ROSTFRIA KÄRL**
MALMÖ**Teaterkaféet - Pildammarna****REKOMMENDERAS**
Säsong 1:a Maj och Sept.
OLGA HELLQVIST**Olof Hanssons BILVERKSTAD**Slussplan - MALMÖ - Tel. 271 26
Bostad: Kvarnby 212
Allt i branschen
Specialverkstad för Dodge,
Chrysler, Plymouth, Renault**KARL JOHANSSON**Borensberg — Tel. 51.
Väl sorterad i Speceri & Konserver.
Bosättnings- och Presentartiklar.
Stor sortering i Vaxduk o. Linoleummattor. Stragulammattor.**MORA****F. M. MATTSON, MORA**Telefon: Kontoret 10
Mora täljknivar av bästa material å lager. Specialité: Vattenledningsarmatur. Metall- och Smidesverkstad. Förrnicklingsanstalt.

Gå till

MORA KAFFESTUGA,

om Ni tycker om gott kaffe med dopp!

Färskt bröd dagligen
fås i**P. E. SVANSTRÖMS BAGERI****MORA - Tel. 20**
Beställningar till fester o. d. emottagas.**MORA****HELMERSKONDITION**(H. CLAESON).
KYRKO GATAN, MORA. — TEL. 11.
Serverar och försäljer förstklassiga varor i förstklassiga lokaler. Alla slags konfektyrer av egen tillverkning.
— Terrasserering —**MUNKTORP****KÖPEN BILTRAKTOR**

av vår välkända tillverkning.

Begär prospekt och offert.

E. O. Petterssons Mek. Verkstad,
Munktorp. Telefon 65.**NORRKÖPING****Doktor R. FRÖLINDER**

SKEPPARGATAN 56

Mottagning:

Månd. o. fred. 10—12 f. m., tisd. o. torsd.
3—5 e. m., lördagar 1—2 e. m.

Övriga tider enligt överenskommelse per telefon 285 00

Kjellman & Bothvidsons Tryckeri(inneh.: N. HELLRON)
Trädgårdsgatan 1. Tel. 200 56.
Smakfulla Visit- och Bjudningskort.
Utför alla slag av Trycksaker för handel och industri.
Snabbt utförande — Humana priser.**FIRMA MARTIN JANSSON**Godsgatan 11. Telefon 244 98
— NORRKÖPING —
Säljer: Byggnadsmaterial.
Utför: Asfalt- o. Isolationsarbeten, Massagolv m. m.**INGENJÖR S. A. BOLINS****Elektriska Installationsbyrå**
Hospitalsg. 30 (Nya Torget)
Telefon 238 41

Utför Nyanläggningar och Reparationer av alla slag.

— NEONANLÄGGNING —

KNUT HAGBERG— Fabriksaktiebolag —
— Norrköping —**TILLVERKAR FINARE KVALITETER AV HERRTYGER****Gustafssons Gummiverkstads AB**

Slottsgatan 134—136 — Tel. 26 81 - 57 81

Alla slags Gummireparationer utföras snabbt, väl och till moderata priser.

GUSTAF NYSTRANDS EFTR.**NORRKÖPING****Kolonialvaror - Kaffe - Sill**

Telefoner 200 10 - 214 87

NORRKÖPING

WADSTRÖM & INDEBETOU
KLÄDEFABRIK
 — NORRKÖPING —
 Ett tyg av vårt fabrikat är alltid en garanti för hög kvalitet.

K. E. NYSTRÖMS FINBAGERI
 N:ia Kungsgatan 18 Telefon 225 89
 NORRKÖPING

Rekommenderar sina förstklassiga
Brödtillverkningar

OSVALD SVENSSON
 — CYKELVERKSTAD —
 Trozelligatan 28. Telefon 233 49
CYKEL & SPORTAFFÄR
 Reservdelar. Reparationer. Auktions-
 serad service för Lättviksmotor-
 cyklar.

Byggmästare **HARALD CLAESSION**
 — NORRKÖPING —
 Hallandsgatan 5. Telefon 212 67
 Utför allt, vad till yrket hör.
 — Infordra offert —

A.-B. Björklund & Wedin

RÖRLEDNINGSENTREPRENÖR
 Kontor och lager:
 V. S:t Persgatan 15 Tel. 283 32, 283 21
 NORRKÖPING
 Reparationer och Nyanläggningar

BETALD ANNONSPLOTS

NYBRO

Madesjö och Örsjö kommuners sparbank
 Öppen alla helgfria dagar 10—2

A.-B. Kalksandtegelfabriken NYBRO
 Försäljer: Kalksandtegel, bränt lertegel, eldfast tegel, taktegel, cement o. kalk, kronkalk, trädgårdskalk. Brunnsringar och cementrör. Pool-block för grunder och andra byggnader, tretong o. tretongplattor för golvbeläggning ytterväggar och mellanväggar. Förstklassigt mur- och putsbruk lämpligt för puts och murning av tegel, pool-block och tretongplattor. Reell behandling. Infordra offert
 Telefon Nybro 69.

TANDLÄKARE
TORA TORÉE
 Järnh. O. Nyvalls hus, Långg. 16, Nybro.
 Mottagning kl. 11—12 och (utom lördagar) kl. 6—7. Telefon 183.

BETALD ANNONSPLOTS!

NYKÖPING

Sörmländska
Lantmännens Centralförening
 Huvudkontor: NYKÖPING
 Avdelningskontor i Eskilstuna, Flen, Gnesta, Katrineholm, Strängnäs och Södertälje
 Mjöl, Spannmål, Torvströ, Fodermedel, Kalk m. m.

NÄSSJÖ

NÄSSJÖ TRICOTFABRIK
 rekommenderar sin tillverkning av **ALLA SLAGS TRIKÅVAROR** i såväl Lahmans som billigare kvalitéer.

OSKARSHAMN

ALMQVISTS EFTR.
 Järn-, Sport- & Bosättningsaffär
 — OSKARSHAMN —
REKOMMENDERAS
 Tel. 229 - 257

SKELLEFTEÅ

Bröderna Forslunds Automobilaffär
 Telefon växel 124 80 - SKELLEFTEÅ.
 Försäljer samtliga General Motors automobilmärken. Tillverka och försälja **BF-hydrauliska tippar, BF-gengassaggregat** för ved eller kol. — Godkända av Statens Bränslekommission, Gengasbyrån.

En angenäm kväll

får Ni vid besök på
CITY, PALLADIUM eller RÖDA KVARN
 SKELLEFTEÅ

SKÖVDE

SKÖVDE TANDKLINIK
 Modern tandklinik med låga taxor
 Tandläkare **FOLKE AHLIN**
 Mottagningstid 9—1 och 6—7. Lördagar endast 9—1. Annan tid efter överenskommelse — Telefon 12 66

SUNDSVALL

Syrgas, Dissousgas och Lustgas
 Apparater för svetsning, skärning och lödning. — Reservdelslager till de flesta i marknaden förekommande svetsningsapparater. — Reparationer av brännare och reduceringsventiler.
SUNDSVALLS SYRGASFABRIK
 SUNDSVALL - Telefon 40 05

GYNNA ANNONSÖRERNA!

SUNDSVALL

Oskar Bäckström
MALERI och BILLACKERING
 Fabriksgat. 14. Tel. 17 66, 15 33

MANUFAKTUR A.-B.
KONRAD ANDERSSON
 Storgatan 6—8 — SUNDSVALL
 Telefon 22 87 - 32 88 - 53 87

WICKMANS DAMSKRÄDDERI
 Parkgatan 10. — Telefon 21 82
REKOMMENDERAS
 Förstklassigt utförande.
 Elegant stil.

LILLA BAGERIET
 Centralgat. 17 — Tel. 33 94.

Specialité:
KAFFEBRÖD - SMÅBRÖD
WIENERBRÖD - BAKELSER

WIMNELL & HOLM
Elektriska motorreparationer
 Tullgatan 15 Telefon 45 78
 Omlindningar och reparationer av motorer, generatorer och transformatorer
 Omsorgsfullt arbete. Humana priser

THALÉNS HERREKIPERING
HERREKIPERING
GOSSKONFEKTION
 Nybrogatan. Tel. 48 01, 42 90
 (Vid Busscentralen)

Café Royal

Bankgat. 6 - SUNDSVALL
REKOMMENDERAS!
 Telefon 25 69 Öppet 8 fm.—12 m. n.

BESÖK
STADSHUSRESTAURANTEN
 i SUNDSVALL.
 GOD MAT — BILLIGA PRISER
 TREVILIG FESTVÄNING
 Tel. 44 30, 34 30. — Kontoret 35 66

Klintens Handelsträdgård

SUNDSVALL
 Telefon 38 03 Telefon 38 03
Säg det med blommor!

BERGHEMS KONDITORI
 Vid Esplanaden, intill Röda Kvarn
VÄLKÄNT SOM ETT AV
SUNDSVALLS ÄLDSTA
 — Telefon 36 25 —

FÖR FESTER OCH BASARER
 är förnämsta inköpskällan
Föreningscentralen — Sundsvall
 Storgatan 7
 Tel. 14 67. Växel. Tel. 14 67. Växel.
 Begär katalog, erhålles gratis och franco.

SUNDSVALL

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP
avhåller å Bergsäckers Travbana, Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars—Oktober 1942. Totalisator, Restauranter, Högtalarmusik. Telefoner Kontoret 42 70 — Banmästaren 53 30.

TRANÅS

**S. M. Anderssons
Mek. Verkstad**
Säbyvägen 2. — Tel. 401
Utför mek. arbeten och reparationer. Rep. av tramp- och motorcyklar. Väl-sorterat lager av cyklar och delar ständigt i lager.

UPSALA

FIRMA NILS WALLIN
FISKAFFÄR — Saluhallen
UPPSALA — Telefon 12 82
DAGLIGEN FÄRSKA VAROR

VÄSTERÅS

MÖBLER - Mattor - Gardiner & Sängkläder
köper Ni bäst och billigast från
Möbelkompaniet
Munkgatan 5 Tel. 50 52
Rekommenderar våra
DUBBELSOFFOR och **FÄTÖLJER**

TAGES KONDITORI

GOTT KAFFE. **GOTT BRÖD.**
Rekommenderas
Smedjegatan 13

Nya Kemiska Tvätten

(Gamla mejerigården)
Sturegatan 11 VÄSTERÅS Tel. 25 20
Mottager kostymer och kappor till tvätt och pressning.
REKOMMENDERAS

VÄXJÖ

**Växjöortens Kooperativa
Charkuteriförening u.p.a.**
REKOMMENDERAS!

ÖREBRO

Arvid Anderssons Konditori
(Harald Lindberg) ÖREBRO
Storgatan 20 Telefon 124 02
REKOMMENDERAS

ÖREBRO

Hushållsskolan MARGARETA
ÖREBRO
Klostergatan 11 Tel. 118 70, 117 50
1:a kl. Matsalar
Festväning och Matvaruaffär
— Elever mottagas —

Gasgeneratorer

för olika ändamål

A.-B. Gasgenerator

ÖREBRO TEL. 192 35

Läder, Skinn, Skomakeriartiklar,
Skotillbehör

**SKOMATERIALLAGRET
MONOPOL**

ÖREBRO Telefoner: 117 83, 115 56

Jahrls Mekaniska Verkstad
Frykstengatan 2—6 Örebro
Telefon 130 77

**PRECISIONSVERKSTAD FÖR
FINMEKANIK****KOLONIALVAROR**

en gros

KAFFEROSTERI

Örebro Import- & Kolonialvaru A.-B.

BETALD ANNONSPLOTS!

ÖSTERSUND**På upptäcktsfärd**

efter goda varor till lämpliga priser i t. ex.

UNDERKLÄDER
STRUMPOR
SKJORTOR
SLIPAR o. d.

gå till

konsums manufakturaffär
Prästgatan 45, Östersund. Tel. 88.
Östersunds Konsumtionsförening

FÄRSKA**Grönsaker, Blommor
& Plantor**

FRITZHEMS TRÄDGÅRD
Torget ÖSTERSUND Tel. 20 67

ÖSTERSUND**Jämtlands
Slakteriförening u. p. a.**

De jämtländska jordbrukarnas försäljningsorganisation för kött och fläsk. Modernt slakteri. Prima och väl behandlade varor. Gynna de affärsmän som föra våra varor, därigenom gynna Ni det jämtländska jordbrukets produktion.

Föreningens detaljaffär i Cityhallen

REKOMMENDERAS

HUSMODERNS HEMBAGERI

Allt i matbröd, kaffebröd, småbröd samt tårter och bakelser

Bageriet: Ruuthsväg. 5 Butiken: Storg. 38
Tel. 20 25 ÖSTERSUND Tel. 32 26

En ljusning blir det i Eder affär om Ni anlitar

**ELEKTRISKA INSTALLATIONS
A.-B. — Östersund**

Vidare upplysningar tel. 23 00.

Metropolkonditoriet

REKOMMENDERAS

Storgatan 34 Telefon 628
— ÖSTERSUND —

IVARSSONS Auto- El. Verkstad

Prästgatan 44 Telefon 12 34

Specialaffär för allt elektriskt och för motorfordon

LADDNINGSSATION

Byggmästare JOHAN ERIKSSON

ÖSTERSUND

Bergsgatan 45 Telefon 25 63

Utför nybyggnader och reparationer

INFORDRA ÖFFERT

HEDERSPRESENTER

Guld- och silverur av hög kvalitet.

LÅGA PRISER

Glasögon utprovas omsorgsfullt.

NILSSON & APPELQVIST

Ur & Optisk affär. Telefon 11 78

ÖSTERSUND

PARFYMER o. EAU de COLOGNE

Tekn. artiklar i parti och minut.

A.-B. ÖSTERSUNDS FÄRGHANDEL

Storgatan 19. Telefon 423

BETALD ANNONSPLOTS

Begär

nästa gång
Ni halvular.
Det sätter
STOPP
för skoslitning!

Tillverkas av:
AB. WILH. GRÖNVALLS LÅDERFABRIK
KINGELHOLM

Moderna Svenska Gardiner

★

A.-B. Ludvig Svensson
KINNA

NORRTÄLJE GJUTERI

Greisz & Söner

★

Tel. 29, 729 Norrtälje

God "KILOMETER-EKONOMI"
är årets paroll vid cykelköp!

HERMES
går längre än de flesta

★
A/B NYMANS VERKSTÄDER, UPPSALA

Mer än 100-årigt ättat och ledande velocipedfabrik

Finns det

något ombud för "STATUS" på Eder ort?

Om inte — insänd omedelbart nedanstående kupong och begär kommissionärsvillkor. Vår adress är:

Status

RIKSÖRGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Kocksgatan 15 Stockholm Tel. 41 39 99

.....
Undertecknad anmäler sig som kommissionär och begär kommissionärsvillkor.

Namn:

Adress:

Postanstalt:

(Obs! Endast ordentliga och vederhäftiga försäljare göra sig besvär.)